

MASTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2023

Tillgänglighet på lika villkor

Om funktionsnedsättning, tillgänglighet, inkludering och lika villkor i bibliotekstidskrifter

JOHANNA RIIHIMÄKI

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Johanna Riihimäki

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	Tillgänglighet på lika villkor. Om funktionsnedsättning, tillgänglighet, inkludering och lika villkor i bibliotekstidskrifter
Engelsk titel:	Accessibility on equal terms. About disability, accessibility, inclusion, and equal terms in library journals
Författare:	Johanna Riihimäki
Färdigställt:	2023
Abstract:	<p>Trying to accommodate all the needs that different users may have is an ongoing task for those who work in the library field. This means a constant search for knowledge and information that supports that work. But how versatile is the information that is available when librarians need to, for example, broaden their knowledge of a specific user group? And how can that information potentially affect library staff? Despite laws and regulations, the issues of accessibility, inclusion and equal conditions are constantly relevant. This study examines more closely how library journals use texts and language when describing people with disabilities, with a particular focus on accessibility, inclusion, and equal opportunities. Through a qualitative thematic content analysis, using the theoretical framework social constructionism and van Dijk's theory of categorical framework, two Swedish library journals have been examined in this study. The results and the analysis show that although the journals to some extent writes about accessibility and inclusion, in many cases there is a lack of how they can be seen from a broader perspective. The conclusions are, among other things, that the journals have a certain potential when it comes to influencing the libraries and their staff, but that there is a need for more research in this area and that there is a need for a larger and broader debate from different perspectives when it comes to accessibility, inclusion, and equal conditions. The libraries need to consider all perspectives</p>

when it comes to people with disabilities if the libraries are to achieve accessibility on equal terms.

Nyckelord: funktionsnedsättning, tillgänglighet, inkludering, lika villkor, bibliotekstidskrifter, innehållsanalys

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	PROBLEMFÖRMULERING	2
1.2	SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR	3
1.3	AVGRÄNSNINGAR	4
1.4	UPPSATSENS DISPOSITION	4
2	BAKGRUND	6
2.1	FUNKTIONSNEDSÄTTNING I STYRDOKUMENT	6
2.2	TILLGÄNGLIGHET – BETYDELSER OCH UTTRYCK	7
2.3	TEXTEN OCH SPRÅKETS MAKT OCH FUNKTION	9
2.4	KUNSKAPSSÖKNING	10
2.5	PERSPEKTIV PÅ FUNKTIONSNEDSÄTTNING OCH FUNKTIONSHINDER	11
3	LITTERATURGENOMGÅNG	13
3.1	INNEHÅLLSANALYSER OM FUNKTIONSNEDSÄTTNING OCH FUNKTIONSHINDER	13
3.2	TILLGÄNGLIGHET, INKLUDERING OCH LIKA VILLKOR	14
3.3	UPPSATSER	18
4	TEORETISK INSPIRATION	20
4.1	TEORETISKT RAMVERK KRING SPRÅK & TEXT - SOCIALKONSTRUKTIONISMEN	20
4.2	VAN DIJKS TEORI OM KATEGORISKT RAMVERK	22
5	METOD	25
5.1	VAL AV METOD	25
5.1.1	<i>Tematisk innehållsanalys</i>	26
5.1.2	<i>Kritiska perspektiv på kvalitativa metoder</i>	26
5.1.3	<i>Kvalitet i kvalitativ forskning</i>	27
5.2	URVAL	28
5.2.1	<i>Bibliotekstidskrifter</i>	29
5.2.2	<i>Kontexten kring materialet</i>	29
5.3	DEFINITIONER INFÖR BEARBETNINGEN	31
5.4	BEARBETNING AV MATERIALET	32
6	RESULTAT OCH ANALYS	35
6.1	IDENTIFIERING	35
6.2	TILLDELADE EGENSKAPER	39
6.3	TILLGÄNGLIGHET OCH INKLUDERING	42
6.4	SAMMANHANG	47
6.5	SAMHÄLLSSTÄLLNING	52
7	DISKUSSION	56
8	SLUTSATSER	60
8.1	BESVARANDE AV STUDIENS FORSKNINGSFRÅGOR	60
8.2	STUDIENS STYRKOR OCH BEGRÄNSNINGAR	61
8.3	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	62
9	SAMMANFATTNING	64
10	KÄLLFÖRTECKNING	65
11	BILAGOR	70
	BILAGA A LISTA ÖVER INLÄGG FRÅN FÖRSTA URVALET	
	BILAGA B FUNKTIONS-ORD, NORMBRYTANDE EGENSKAP, TYP AV TILLGÄNGLIGHET	
	BILAGA C TILLGÄNGLIGHET, INKLUDERING OCH LIKA VILLKOR	
	BILAGA D SAMMANHANG	

1 Inledning

Texter påverkar samhället. De hjälper till att forma människors idéer om hur samhället är eller hur samhället bör vara (Boréus, 2015). Texter produceras i en aldrig sinande ström, dagligen, jorden runt. Texter är resultatet av att någon velat dela med sig av något till någon eller några andra. Någon har velat förmedla något. Varje gång som texter läses och refereras till påverkar de vad människor tänker och hur de agerar (Bergström & Boréus, 2018).

Grundidén till den här uppsatsen kom från en tidigare uppgift i utbildningen där barn och ungas möjligheter till kulturdeltagande undersöktes utifrån biblioteksplaner. Tanken var från början att göra något liknande men med personer med funktionsnedsättning som fokus. Men biblioteksplanerna byttes snabbt ut till andra textresurser och fokus på tillgänglighet, inkludering och lika villkor introducerades under litteraturgenomgången. I stället blev det bibliotekstidskrifter som hamnade under luppen för denna studie. Att skriva om tillgänglighet var väldigt lockande redan från början då jag i mitt arbete på ett forskningsbibliotek ständigt förundras över hur mycket av resurserna som görs tillgängliga. Samtidigt ser jag även de utvecklingsmöjligheter som finns, framför allt när det kommer till användare som lever med funktionsnedsättningar och/eller har behov som bryter mot normen. Att frågan om tillgänglighet också är en fråga om demokrati.

Att ha en god relation till sina användare kan ses som en självklarhet för den som arbetar inom biblioteksområdet. Detta är dock inte helt oproblemiskt. Hedemark & Hedman (2002) problematiserar relationen mellan biblioteket och användaren och de menar *“att bibliotekens användarsyn har direkta konsekvenser för hur biblioteksanställda förhåller sig till besökare och biblioteksverksamhet i praktiken.”* (s. 4) Samma princip kan tänkas gälla när det kommer till hur biblioteken ser på en specifik kategori av användare, så som barn och ungdomar, personer med funktionsnedsättningar eller äldre personer. Synen på användare kan exempelvis reflekteras i hur användaren bemöts på biblioteket, hur pass tillgängligt biblioteket är och i den inköspolicy som biblioteket utformar när det kommer till att köpa in tillgängligt material som är anpassat för att möta specifika behov (Hedemark & Hedman, 2002). Pionke (2016) poängterar att över tid har demografin för vem som använder bibliotek förändrats dramatiskt. Som exempel påvisas att de akademiska biblioteken har gått från att ha ett ”vitt” manligt klientel till ett mer multietniskt och flerkönat. Dessa förändringar återspeglas också i befolkningen av personer med funktionsnedsättning. WHO rapporterar att 16 procent av världens befolkning upplever någon form av funktionshinder (World Health Organization, 2023). För biblioteken innebär detta att det finns fler personer som upplever funktionshinder som använder byggnader, utrymmen och tjänster i större utsträckning än någonsin tidigare och att antalet sannolikt kommer att öka när den globala befolkningen ökar (Pionke 2016).

Ett forum där synen på användare ständigt konstrueras och omkonstrueras är bibliotekstidskrifter. Dessa tidskrifter används av bibliotekens personal i sin kunskapssökning (Hill, 2013; Lindberg, 2015; Pilerot, 2019) och får därmed en viktig roll när det kommer till informations- och kunskapsspridning. Dessa resurser kan ses som viktiga källor inte enbart för hur bibliotekens personal ser på användaren utan också hur personalen ser på tillgänglighet, inkludering samt jämlikhet och lika villkor för bibliotekens användare.

1.1 Problemformulering

Enligt Devlin & Pothier (2006) och McRuer (2006) kan dagens samhälle ses som sociala konstruktioner där vissa beteenden, förmågor och behov utgör det som anses vara normen för det samhälle som de finns i. Det innebär att de beteenden, förmågor och behov som går utanför denna norm ses som avvikande eller normbrytande. Det som bryter mot normen blir också sätt att definiera och skapa identiteter till de människor som på något sätt hamnar utanför normen. Det innebär också att inom det som är normbrytande finns hierarkier där vissa normbrytande beteenden och behov är mer accepterade än andra. Utifrån detta skulle innebära att det finns risk för att olika typer av normbrytande behov synliggörs och beaktas olika mycket. Bland andra påvisar Hill (2013) att det kan finnas brister när det kommer till en jämfördelad representation när det kommer till tillgänglighet, inkludering och lika villkor för personer med funktionsnedsättningar i bibliotekssammanhang. Det som Hill menar kan uppstå är att andra aspekter utav personer med funktionsnedsättning kan riskeras att hamna i skymundan och det i sin tur kan riskera att det glöms bort att ta dessa aspekter i beaktande.

Alla människor har olika förmågor, behov och förutsättningar, som förändras genom hela livet (World Health Organization, 2023). Trots detta finns det tendenser att människor placeras i kategoriska fack utifrån deras förmågor och behov. Genom att kategorisera och skilja på människors olika förmågor och behov skapar vi oss en bild av vad som är norm och vad som är normbrytande (Devlin & Pothier, 2006; McRuer, 2006). I vårt samhälle har vi olika maktstrukturer som skapas och hålls levande med hjälp av vårt språkbruk, vår förståelse och våra handlingar. Hur vi skriver, förstår och agerar kring begreppet funktionsnedsättning avgör hur vi uppfattar och synliggör olika normbrytande funktionsbehov (Goering, 2015; Schalk, 2017; Hagberg, 2022). I texter kan den som konstruerar texten välja att synliggöra vissa aspekter för att göra mottagaren av texten medveten om dessa. Likaväl kan texten användas för att osynliggöra andra aspekter. Genom att bara belysa vissa aspekter och perspektiv lämnas andra utanför och blir då heller inte synliga för mottagarna av texterna (Bergström & Boréus, 2018).

Bibliotekarier är en yrkesgrupp som arbetar i en miljö som är mångfacetterad och som ständigt sätter krav på hög kunskapsnivå hos bibliotekets personal. Att

effektivt söka efter arbetsrelaterad information i strävan för att hålla sig uppdaterad och informerad kan därför ses som ett centralt behov för yrkesgruppen (Pilerot, 2019; Pilerot, 2022). Studier understryker vikten av att bibliotekarier ägnar sig åt arbetsrelaterad informationssökning för att kunna utveckla sin egen professionella kompetens samt utveckla den verksamhet som de arbetar i (Lindberg, 2015; Pilerot, 2019; 2022). Detta kan, delvis, kopplas till att biblioteken är starkt sammanlänkat med en ombytlig värld, vilket innebär att förväntningarna på vad som ska ingå och hanteras inom och av biblioteken förändras i takt med att samhället och omvärlden förändras (Svensk biblioteksforening & Svenska Unesco-rådet, 2014). Därav uppstår behovet av att, som bibliotekspersonal, vara påläst inom en rad olika områden som är relevanta för utförandet och utvecklingen utav det dagliga arbetet på biblioteket, bland annat om vilka behov som användarna kan tänkas ha och vilka typer av tjänster som kan vara bra att ha tillgängliga.

Jag upplever att det finns en kunskapslucka i den svenska bibliotekskontexten när det kommer till hur personer med funktionsnedsättning och deras rättigheter tas i beaktande, framför allt när det kommer till tillgänglighet, inkludering och lika villkor. Trots att Lars Lindberg (2016) påvisade att det behövdes mer forskning kring personer med funktionsnedsättning och deras rättigheter, där tillgänglighet, inkludering och lika villkor är viktiga aspekter, och trots att både Lindberg (2015) och Pilerot (2019, 2022) påvisar det potentiella inflytande som bibliotekstidskrifterna kan ha på yrkesverksamma inom biblioteksfältet har jag, med några få undantag, inte funnit några studier som direkt berör dessa aspekter i den svenska bibliotekskontexten.

Att texter i bibliotekssammanhang är viktiga att studera blir tydliggjort framför allt genom Hedemark & Hedmans (2002) uppsats där de påvisar att texten spelar en viktig och kanske till och med avgörande roll för hur personal inom biblioteks-fältet konstruerar sina föreställningar om sina olika användare. Att bibliotekstidsskrifter anses vara en källa till hur personal inom biblioteks-fältet skaffar sig kunskap (Hill, 2013, Lindberg, 2015 & Pilerot, 2019) kan ses som ett starkt argument för varför bibliotekstidsskrifter och deras innehåll ska studeras närmare. Beroende på hur texter som riktar sig till personal inom biblioteks-fältet konstruerar synen på personer med funktionsnedsättningar kan det potentiellt leda till hur biblioteken lägger upp arbetet kring denna användargrupp. Och om det då finns vissa aspekter som synliggörs mer än andra kan det hända att vissa aspekter blir marginaliserade eller hamnar i skymundan (Hill, 2013).

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med den här studien är att skapa en bättre förståelse för hur texter kan ses som en del utav hur man konstruerar den användarsyn som personal inom biblioteks-fältet kan ha på personer med funktionsnedsättning. Genom att identifiera och analysera perspektiv kring bland annat tillgänglighet och inkludering har

denna studie som ambition att lyfta fram hur det, utifrån texter i bibliotekssammanhang, diskuteras kring personer med funktionsnedsättningar, deras rättigheter och hur rättigheter och behov tillgodoses.

För att kunna arbeta vidare med studiens syfte har ett antal forskningsfrågor ställts upp. Dessa är:

- Hur skrivs det om personer med funktionsnedsättning i texter som riktas till personal inom biblioteksområdet?
- Hur beskrivs de rättsliga perspektiven kring tillgänglighet, inkludering och lika villkor när det kommer till personer med funktionsnedsättningar i dessa texter?
- Inom vilka områden skulle bibliotekstidskrifter potentiellt kunna påverka bibliotekspersonalens syn när det kommer till personer med funktionsnedsättningar?

1.3 Avgränsningar

Den här uppsatsen fokuserar på den användargrupp som i bibliotekslagen (SFS 2013:801) benämns som personer med funktionsnedsättning. Det hade varit intressant att genomföra en undersökning som inkluderade samtliga prioriterade grupper, som nämns i bibliotekslagen (SFS 2013:801). Materialet som har arbetats med har innehållsmässigt en så pass stor bredd att en sådan studie hade, teoretiskt sett, varit möjlig att genomföra. Dock hade det antagligen blivit ett för stort arbete för att kunna samlas in under detta arbetes givna ramar.

Inga avgränsningar har gjorts när det kommer till vilken biblioteksform (folkbibliotek, skolbibliotek och så vidare) som synliggörs och är aktuell i detta arbete. Det har att göra med att det material som har studerats själva inte har gjort några begränsningar i denna fråga, med några få undantag, utan det skrivs väldigt generellt om "bibliotek" i dessa sammanhang.

Personer med funktionsnedsättning nämns i bibliotekslagen (SFS 2013:801) och samma ordval förekommer i flera lagtexter och styrdokument som berör personer med funktionsnedsättning. Termen definieras och preciseras dock inte närmare. Därför bör den förstås ur ett relativt brett perspektiv som innefattar alla olika typer av funktionsnedsättningar, både fysiska och kognitiva så väl som sensoriska. Fokus i denna studie är inte på någon specifik funktionsnedsättning utan mer på de diskussioner och de sammanhang som används när det skrivs om personer med funktionsnedsättningar.

1.4 Uppsatsens disposition

I kapitel ett ges en inledning vars syfte är att ge en introduktion till varför denna uppsats har skrivits. I kapitlet ingår även problemformuleringar, syfte och forsk-

ningsfrågor. Kapitlet avslutas med de avgränsningar som har gjorts samt uppsatsens disposition. I kapitel två följer en bakgrund med beskrivning utav olika styrdokument, hur tillgänglighet kan tolkas, om texten och språkets makt och om kunskapssökning. Kapitlet avslutas med några perspektiv på funktionshinder och funktionsnedsättningar. Kapitel tre innehåller en litteraturgenomgång med några studier som har gjort innehållsanalyser kopplade till funktionsnedsättning eller funktionshinder. Även ett avsnitt som tar upp olika studier om tillgänglighet, inkludering eller lika villkor finns med och slutligen en genomgång utav några tidigare uppsatser som har varit intressanta. Uppsatsens teoretiska ramverk går igenom och diskuteras i uppsatsens kapitel fyra. Det teoretiska ramverket tar sin utgångspunkt i socialkonstruktionismen om att text och språk är en del i hur vi konstruerar vår verklighet. Den byggs ut med hjälp av van Dijks teoretiska kategoriska ramverk och en enklare förklaring kring denna ges. I det femte kapitlet finns en genomgång utav den valda metoden för uppsatsen, vilket även inkluderar urval. Studien använder sig utav kvalitativ tematisk innehållsanalys och det empiriska urvalet består utav utgåvor ifrån två olika bibliotekstidskrifter. I samma kapitel redovisas även själva bearbetningen av materialet. Detta följs upp av kapitel sex som innehåller uppsatsens resultat- och analysdel. Kapitel sju innehåller uppsatsens diskussionsdel och följs av kapitel åtta med slutsatser. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning i kapitel nio samt källförteckning i kapitel tio och bilagor i kapitel elva.

2 Bakgrund

Forskningen som haltar. Det heter den rapport som Lars Lindberg, på uppdrag av Hörselskadades Riksförbund, utkom med 2016. I rapporten kritiserade Lindberg den svenska funktionsforskningen och menade på att den var en aning ensidig och behövde både ökas och förbättras. En viktig anledning till detta är, enligt Lindberg, att Sverige sedan 2009 har ålagt sig att leva upp till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, där forskning berörs bland annat i artikel 4 och 31. Lindberg menar att forskningen behövs för att öka kunskapen kring personer som upplever funktionshinder, deras situation i samhället och hur man ska kunna finna nya lösningar för att kunna utveckla samhället och dessa personers vardag (Lindberg, 2016, s.4).

Enligt Danermark (2005) kan funktionsnedsättning handla om att en person kan ha en eller flera funktioner som inte fungerar "normalt", att det är något som bryter mot normen. Dock ska det tas i beaktande att detta inte är ett entydigt begrepp. Att ha en funktionsnedsättning är, ur ett brett perspektiv, inte ovanligt. Danermark menar att alla människor, vid någon tidpunkt i livet, borde ha nedsatta funktioner i mer eller mindre grad. Detta utan att personen för den sakens skull uppfattar som om att den har funktionsnedsättningar eller att andra uppfattar det som funktionsnedsättningar (Danermark, 2005, s.13–14). Ur ett mer globalt perspektiv upplever ungefär 16 procent av jordens befolkning att de har någon form av funktionshinder som begränsar dem i deras vardag (World Health Organization, 2023). Andelen personer som upplever att de har funktionshinder är högre i utvecklingsländer och dessa personer löper större risk att hamna utanför de socioekonomiska ramarna. Detta leder till att de personer som upplever att de har funktionshinder riskerar att få sämre möjligheter till utbildning, sämre möjligheter till vård och lägre förutsättningar för att kunna få ett arbete (The World Bank, 2022). Hinder för fullständig social och ekonomisk inkludering av personer med funktionshinder inbegriper otillgängliga fysiska miljöer och transporter, bristande tillgång till hjälpmedel och teknik, icke-anpassade kommunikationsmedel, luckor i tillhandahållandet av tjänster samt diskriminerande fördomar och stigmatisering i samhället (The World Bank, 2022).

2.1 Funktionsnedsättning i styrdokument

För att kunna påvisa ett aktivt arbete med frågor som rör personer med funktionsnedsättningar för Sveriges Regering en funktionshinderspolitik vars mål är att säkerställa att personer med funktionsnedsättning har full delaktighet i samhället och jämlika levnadsvillkor (Regeringen, u.å.). Den grundläggande principen är att personer med funktionsnedsättning ska vara en integrerad del av samhället. De ska kunna vara delaktiga i samhällslivet på samma sätt som alla andra och ha samma levnadsvillkor som befolkningen i allmänhet, i enlighet med de lagar och styrdokument som gör sig gällande (Regeringen, u.å., Lindberg &

Grönvik, 2011, s. 11–12). Här nedan följer en kort presentation av lagtexter och styrdokument som kan ses som relevanta för den här studien.

En central utgångspunkt när det kommer till lagar och rättigheter för människor är FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Den antogs 1948 utav FN:s generalförsamling och denna förklaring består av 30 artiklar som gemensamt formulerar de grundläggande och universella fri- och rättigheterna. Deklarationen anger att alla har rätt till dessa absoluta rättigheter och att åtskillnad av något slag inte får förekomma. Deklarationen har också fungerat som utgångspunkt för det rättssystem som vuxit till sig internationellt för att skydda olika individers och gruppers rättigheter (Svenska FN-förbundet, 2023).

En av dessa grupper utav individer är personer med funktionsnedsättningar. De mest grundläggande reglerna när det kommer till samhällets ansvar gentemot personer med funktionsnedsättningar finns i Sveriges internationella överenskommelser från Utrikesdepartementets *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen* (SÖ 2008:26). Konventionens syfte är att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning. I konventionen lyfts det fram att personer med funktionsnedsättning bland annat innefattar personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras deltagande i samhället på lika villkor som andra (SÖ 2008:26, artikel 1, s. 5). Konventionen lyfter även fram att det finns en mångfald hos de personerna med funktionsnedsättningar och att detta behövs tas i beaktande utav konventionsstaterna (SÖ 2008:26, s. 3).

Den sista lagtext som nämns i denna här studien är bibliotekslagen som är ett av de lagstadgade styrdokument som biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet måste ta i beaktande när de lägger upp sina verksamheter. Biblioteken har ett demokratiskt uppdrag vilket ordagrant betyder att bibliotekens verksamhet ska finnas tillgänglig för alla (SFS 2013:801, 2§). Med andra ord ska vem som helst som befinner sig på ett bibliotek i Sverige kunna utnyttja bibliotekets resurser för att kunna hålla sig informerad för att kunna vara delaktig i det samhälle som användaren befinner sig i. Den fjärde paragrafen i bibliotekslagen, som i detta arbete är av extra relevans, anger att bibliotekens ”ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information” (SFS 2013:801, 4§). Det innebär att oavsett vilken typ av funktionsnedsättning användaren har skall de erbjudas litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna tillgodose sig med information.

2.2 Tillgänglighet – betydelser och uttryck

När det kommer till begreppet tillgänglighet finns det flera sätt att definiera det på. Enligt Nationalencyklopedin definieras tillgänglighet på följande sätt:

Inom geografi möjligheter att ta del av något eftersträvansvärt. För en bestämd person beror dessa möjligheter exempelvis på hennes fysiska rörlighet och den geografiska närheten till det eftersökta. Faktorer som öppethållandetider och tillträdesregler kan också vara betydelsefulla. (Nationalencyklopedin, u.å.)

Myndigheten för delaktighet har en annan definition. Enligt dem handlar tillgänglighet om hur samhället utformas. Ett tillgängligt samhälle är utformat så att så många som möjligt av samhällets invånare kan använda och ta del av det. Det handlar om att kunna använda sig av den fysiska miljön och kunna ta sig runt i samhället. Det handlar även om att få tillgång till information och kommunikation samt att kunna använda de produkter och tjänster som finns runt om i samhället (Myndigheten för delaktighet, u.å.).

Även konventionen för personer med funktionsnedsättningar har ytterligare definitioner på vad som ingår i begreppet tillgänglighet. Här lyfts ett antal principer som, i det här sammanhanget, är av intresse. Det handlar dels om principen om att personer med funktionsnedsättning ska kunna åtnjuta fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället, dels principen om att dessa personer ska ha lika möjligheter samt principen om tillgänglighet (SÖ 2008:26, artikel 13, s. 6–7). Konventionen ägnar den nionde artikeln åt att gå igenom hur tillgänglighet kan ses när det kommer till personer med funktionsnedsättningar. Det handlar om att personer med funktionsnedsättningar ska på lika villkor som andra få tillgång till den fysiska miljön, till information och kommunikation, innefattande informations- och kommunikationsteknik (IT) och -system samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten oavsett vart personen bor. Perspektivet kring inkludering (och deltagande/delaktighet) berörs bland annat i Artikel 19 som handlar om att konventionsstaterna ska verka för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta och känna sig inkluderad i samhället, bland annat genom att se till att samhällsservice och anläggningar avsedda för allmänheten är tillgängliga på lika villkor för personer med funktionsnedsättning och svarar mot deras behov (SÖ 2008:26, artikel 19, s. 17).

Tillgången till offentliga miljöer för personer med funktionsnedsättningar finns också beskriven i den svenska grundlagen. Där fastställs rätten att delta i samhället på samma villkor som andra medborgare och att det allmänna ska motverka diskriminering av människor med funktionsnedsättningar (SFS 1974:152, Kap 1, 2§). Slutligen kommer bibliotekslagen som lyfter fram att (folk)biblioteken ska tillgängliga för alla och anpassade efter användarnas behov (SFS 2013:801, 6§).

Kravet på tillgänglighet innebär att miljöer och tjänster som finns i samhället ska vara tillgängliga för alla människor – även för personer med olika funktionsnedsättningar, oavsett vilket typ av funktionsnedsättning det handlar om. Det gäller tillgänglighet i alla former – fysisk och intellektuell tillgänglighet, men det gäller även kommunikation (Funktionsrättsguiden, 2023 15 september).

Teman som tillgänglighet, inkludering och lika villkor är teman som är återkommande i samtliga av dessa texter, med mest framtoning i konventionen för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26) samt bibliotekslagen (SFS 2013:801). Med sådana framträdande, återkommande tema borde dessa vara vedertagna perspektiv hos bibliotekspersonal och hos de texter som riktar sig till bibliotekspersonal.

2.3 Texten och språkets makt och funktion

Enligt Boréus (2015) är text något som är centralt och viktigt för vårt samhälle. Vissa texter utsätter vi oss för frivilligt, till exempel när vi läser en tidning eller en bok. Andra texter är mer oundvikliga delar utav våra närmiljöer, som till exempel texten på ett mjölkpaket. Om texter är viktiga för vårt samhälle så är de också viktiga och centrala som studieobjekt inom forskningen. Texter förekommer i nästan alla sammanhang av det moderna samhället och har förmågan att påverka samhället. De hjälper till att konstruera människors idéer om hur samhället är och hur det ska vara. Men texterna handlar inte bara om samhällsmedlemmarnas uppfattningar om det egna samhällets värderingar, utan texter handlar också om relationer mellan människor. Texter kan påverka relationerna mellan grupper men även inom grupperna själva – vem tillhör vilken grupp och vem får tillhöra en grupp? Genom att analysera texterna undersöks en viktig aspekt av vad som bygger vår samhällsförståelse, vad som påverkar relationerna mellan grupper och vad som bidrar till att det skapas och bibehålls vissa identiteter. Texter kan också studeras som uttryck för vissa föreställningar och relationer som råder i samhället.

Melin & Parkvall (2016) menar att det ligger i språkets natur att ord för sådant som hindrar människors möjlighet till att leva ett fullgott, funktionellt liv, på grund av till exempel dålig syn eller nedsatt rörlighet, är negativa ord för att de beskriver negativa förhållanden. ”Ord inom området funktionsnedsättningar är ett veritabelt minfält av benämningar som kan såra den som blir utsatt för dem eller förse användaren med idiotstämpel – och i värsta fall bådadera.” (Melin & Parkvall, 2016, s. 130). År 2015 dök ett, för Svenska Akademiens ordlista, nytt ord upp nämligen *funkofobi*. Ordet, som dessförinnan knappt hade använts i tidningar, betyder ”fördomar mot personer med funktionsnedsättning” (Svenska Akademiens ordlista, 2015). I samma veva börjar det föras diskussioner och en viss osäkerhet uppstod kring vad som är tillåtet att skriva när det kommer till funktionsnedsättningar (Melin & Parkvall, 2016). Melin & Parkvall tar upp att det förts många diskussioner i många olika forum kring vilket ord som skall ersätta *handikapp*-begreppet. Ordvalen byts också ut hela tiden vilket skapar en förvirring och rädslan över att använda sig utav ”fel” ord blir överhängande. Det resulterar i, enligt Melin & Parkvall, att det inte skrivs eller sägs någonting alls i sammanhanget, utav rädsla för att använda fel benämning. Utöver benämningen *funktionsnedsättning* dyker orden *funktionskillnader* och

funktionsvariation upp som alternativa begrepp. Det sistnämnda blev väldigt populärt runt 2009 och ska förstås som att det handlar om en person som har *en annan typ* av funktioner jämfört med majoriteten av befolkningen (Melin & Parkvall, 2016). Kontentan är att vi som människor inte ska vara funkofober, det vill säga rädda för funktionsnedsättningar, funktionsvariationer eller funktionskillnader men vi ska inte heller vara rädda för att framstå som okänsliga eller fördomsfulla genom att råka använda fel ord. För om vi blir rädda utav den anledningen finns risken att vi väljer bort situationer där vi tror att det finns risk för klavertramp (Melin & Parkvall, 2016).

2.4 Kunskapssökning

Enligt Boréus (2015) och Bergström & Boréus (2018) påverkas människor hela tiden utav vår omgivning. Ibland medvetet, ibland omedvetet. Vid informationsökningar strävar vi efter att utöka våra kunskaper och utveckla vår kompetens. Men den information som vi söker fram kan vara onyanserad eller bara beröra utvalda perspektiv utav ett mycket större område. Vår förförståelse gör också att vi tar till oss information på olika sätt och olika mycket. I artikeln *Strengths and Opportunities: School Librarians Serving Students with Special Needs in Central New York State* påvisar Hill (2012) att skolbibliotekarierna tog till externa resurser för att kunna få till en kompetensutveckling inom specifika områden. I den studien undersöktes specifikt hur skolbibliotekarier ökade sin kunskap kring hur de på bästa sätt skulle vara till hjälp för elever/studenter med speciella behov. Bibliotekstidskrifter och facklitteratur var en av dessa externa resurser.

Även inom det svenska biblioteksforskningsfältet finns det studier som visar på att bibliotekstidskrifter fyller en funktion för verksamma inom biblioteksväsendet. I Lindbergs (2015) doktorsavhandling undersöks biblioteks- och informationsvetenskaps studenters och nyanställda högskolebibliotekariers förhållningsätt till informationssökning. I resultat redovisades att den informationssökning som bedrevs för att hålla sig à jour med vad som händer inom professionen ofta fick stå tillbaka för att ge plats åt biblioteksanvändarnas informationsbehov (Lindberg, 2015, s. 106). När det väl kom till de verksammas egna informationssökning var det en mängd olika källor som användes. Personliga nätverk, bibliotekstidskrifter, konferenser och bloggar angavs som möjliga källor för informationssökning. Dessa källor användes för att de ansågs som tillgängliga, tillförlitliga och användbara i yrkespraktiken (Lindberg, 2015, s. 101).

Även Pilerot (2019 & 2022) har i sina studier utav bibliotekarier på regionala bibliotek kommit fram till att den egna informationssökningen är en stor del av att hålla sig professionellt à jour med omvärlden. De empiriska materialen som bestod av intervjuer och loggböcker gav ett resultat som visade ett brett register av källor som användes för informationssökning för att kunskaps- och kompetensutveckling. Här nämns bland annat Facebook, TV, tidningar, radio, personliga samtal och bibliotekstidskrifter som några utav de informationskanaler som

respondenterna ansågs som effektiva och som de försökte hålla koll på (2019, s. 34, 2022, s. 698).

Om bibliotekstidskrifter kan ses som ett utav bibliotekspersonalens sätt att söka kunskap och förkovra sig inom olika ämnen är det också av vikt att syna dessa typer av källor närmare. Om det finns risk att bibliotekspersonalens egen kunskapsökning blir lidande eller sker i all hast (tolkat utifrån Lindberg, 2015) finns det också en poäng med att kritiskt granska de källor som använts och huruvida bilden av en specifik grupp av användare är representativt förmedlad i dessa källor samt ha koll på hur begrepp kan ses och tolkas.

2.5 Perspektiv på funktionsnedsättning och funktionshinder

Det finns olika perspektiv på begreppen funktionsnedsättning och funktionshinder och hur användningen av de begreppen kan användas och tolkas. Grönvik (2005) hävdar exempelvis att funktionshinder, som begrepp, saknar en obestridlig och självklar, definition och måste därför aktivt fyllas med för stunden meningsfullt innehåll (Grönvik, 2005, s. 38). Nedan presenteras ett urval av perspektiv för att skapa en förståelse för hur funktionsnedsättning och funktionshinder kan användas och tolkas.

Historiskt sett så har funktionshinder framför allt betraktats som ett kroppsligt fenomen hemmahörande inom det medicinska ämnesområdet (Lindberg & Grönvik 2011). Goering (2015) redogör för den medicinska modellen för funktionshinder och där är funktionshinder ett problem som finns i en persons kropp. Funktionshinder kopplas till kroppen, både fysiska och psykiska delar, och förlorade eller nedsatta kroppsformer, så som nedsatt syn, hörsel, rörelseförmåga blir funktionshindret. Åtgärder blir kopplade till att bota eller uppväga den nedsatta kroppsformen genom medicinska åtgärder eller träning (Grönvik, 2005, Lindberg, 2016). För många personer med funktionsnedsättning är upplevelsen att det inte nödvändigtvis är deras kroppar som är det största hindret utan snarare en känsla av att inte vara "välkommen" i samhället, där fysiska strukturer, institutionella normer och sociala attityder utesluter eller nedvärderar dem (Goering, 2015).

Som en motpol till den medicinska modellen har forskare och funktionshindersaktivister lyft fram en mer social modell för funktionshinder. Den bygger på att det finns en åtskillnad mellan funktionsnedsättning och funktionshinder som kan förstås på följande vis:

[...] impairment is understood as a state of the body that is non-standard, defined as lacking part of or all of a limb, or having a defective limb, organ or mechanism of the body. As such, impairment may or may not be met with a negative evaluation by

its possessor. People who are blind from birth, for instance, often understand their blindness as a neutral way of being, rather than as a deficit or a problem. [...] Disability, by contrast, is the disadvantage or restriction of activity caused by a contemporary social organization which takes no or little account of people who have physical impairments and thus excludes them from participation in the mainstream of social activities (Goering, 2015, s. 135).

Goering menar att poängen med att göra och betona denna åtskillnad är att visa hur mycket av det som är hinder för individer som har normbrytande funktionsförmåga har att göra med fysiska och/eller sociala arrangemang och institutionella normer, som dessutom hela tiden förändras. Förespråkarna för denna sociala modell menar att problemen för personer med funktionsnedsättning är inte funktionsnedsättningen i sig utan alla de begränsningar som finns i omgivningen. Funktionshinder blir, enligt detta sätt att se, detsamma som de hindren i form av otillräcklig tillgänglighet, diskriminering, negativa attityder etcetera som innebär att personer med funktionsnedsättning inte har möjlighet att delta i samhället på lika villkor som andra (Gustavsson Holmström, 2005, Lindberg & Grönvik, 2011, Goering, 2015).

I Sverige har det vuxit fram en variant av den sociala modellen när det kommer till förståelse av funktionshinder. Den kallas för den miljörelativa synen på funktionshinder och innebär att funktionshinder ses som relationen mellan en person med en funktionsnedsättning och en specifik omgivning som innehåller sådana hinder att personen inte kan utföra tänkta aktiviteter. Funktionshinder blir alltså en benämning på en relation och inte på individer eller miljöer. Utifrån detta synsätt är funktionshinder inte något oföränderligt, utan kan uppstå i en viss situation men inte i en annan, allt beroende på individens funktioner och avsikter och omgivningens egenskaper. (Gustavsson Holmström, 2005, Lindberg & Grönvik, 2011, Lindberg, 2016)

3 Litteraturgenomgång

I detta avsnitt kommer det ske en genomgång av litteratur som bedöms som relevant för denna uppsats. Först kommer det handla om olika innehållsanalyser som har gjorts som knyter an till funktionsnedsättning eller funktionshinder. Därefter kommer ett avsnitt om tillgänglighet, inkludering och lika villkor och slutligen finns ett kortare avsnitt med några studentuppsatser som på olika sätt visar på en relevans utav den här uppsatsens studie. Den litteratur som har valts ut under de olika delarna har valts då de bland annat kan ge en viss inblick i hur det har diskuterats om innehållsanalyser, funktionsnedsättningar och tillgänglighetsfrågor i tidigare forskning.

3.1 Innehållsanalyser om funktionsnedsättning och funktionshinder

2013 publicerades en artikel av Heather Hill där hon presenterade en studie av hur funktionshinder och tillgänglighet beskrivs i litteratur som är riktad till disciplinen för biblioteks- och informationsvetenskap. Hill menar att mycket av litteraturen om funktionshinder belyser funktionshinder i relation till en specifik del utav disciplinen (det vill säga i relation till exempelvis informationssökande eller visuella funktionshinder). Det finns en uppfattning om att lite faktisk forskning om funktionshinder finns tillgänglig och att mycket av litteraturen koncentrerar sig på att beskriva svårigheter och rekommendera lösningar. Hills studie identifierade de viktigaste frågorna och trender i forskningen om tillgänglighet och funktionshinder i biblioteks- och informationsvetenskapslitteratur under en 10-årsperiod, 2000–2010. Det starkaste temat i litteraturen var tillgänglighet i relation till webbsidor, databaser och mjukvara, medan den rådande funktionsnedsättningen i fokus var synnedsättningar. Hill diskuterar att den då aktuella funktionshindersforskningen definierar funktionshinder som innefattar både fysiska och sociala komponenter. Ändå fokuserar de övergripande teman i biblioteks- och informationsvetenskapslitteraturen på det fysiska snarare än på de sociala eller attitydaspekter som är förknippade med funktionshinder. Hill menar att om det nuvarande fokuset på den tekniska tillgängligheten kvarstår finns det risk att den överskuggar andra former av tillgång och förståelse. Forskningen inom biblioteks- och informationsvetenskapen skulle kunna bredda uppfattningarna om begreppet funktionshinder och vad det innebär att vara tillgänglig.

Larsson, Höberg & Lundälv (2016) lyfter fram frågan om hur nyhetsmedierna publicerar artiklar om funktionshinderfrågor när det kommer till etik, funktionshinder och medaktörskap. Författarna hade noterat att mediernas rapportering av sociala frågor och forskningsfrågor har uppmärksammats i litteraturen men de menar också på att samtidigt som medierna skapar konstruktioner av nyheter så sätter de även agendan för vad som tas upp i nyhetsrapporteringar. Författarna hade inte konstaterat några undersökningar inom svensk funktionshinderforskning som belyser specifika sociala fenomen. Det gäller både när det kommer till

forskning om förekomst av medaktörskap och om studier av mediala skildringar. Deras undersökning visade på skiftande innehåll i nyhetsmedierna i dessa frågor. Det insamlade textmaterialet som de använde sig av bestod av 26 artiklar som var publicerade i nationella dagstidningar, lokalpress, kvällspress samt facktidsskrifter. Resultatet av deras undersökning visade på att forskarnas perspektiv var det som förekom mest i medierapporteringen samt att den medicinska och vårdvetenskapliga forskningen hade en framträdande roll. Sammanfattningsvis visade studien att det fanns ett behov av att stärka funktionshinderrörelsens position gentemot forskarsamhället och media. Undersökningen reste också några viktiga frågor, som till exempel i vilken utsträckning är journalisterna medvetna om utsatta gruppers representationer i de mediala skildringarna?

Sung & Parboteeahs (2017) studie rapporterar en innehållsanalys av frekvensfördelningen av mångfaldsrelaterad forskning i fyra biblioteks- och informationsvetenskapstidskrifter med hög impaktfaktor publicerade mellan 1995 och 2014. Tidskrifter med hög impaktfaktor, det vill säga tidskrifter med höga rankingar och påverkansfaktorer, valdes eftersom det är mer sannolikt att empiriskt baserade artiklar från dessa tidskrifter påverkar framtida forskningsriktningar. Det som Sung och Parboteeah fann i sina resultat var att det fanns ett ökande intresse för mångfaldsrelaterad forskning inom biblioteks- och informationsfältet, där till kan tilläggas en dramatisk ökning mellan 2010 och 2014. Majoriteten av den mångfaldsrelaterade forskningen som undersöktes fokuserar på ålder, kön och etnicitet. Endast en liten del av forskningen diskuterar frågor som rör specifika populationer och betonar mångfaldsrelaterade teoretiska begrepp. Det som betonas extra var att det var väldigt lite utav den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen som fokuserat på "funktionshinder/ tillgänglighet", enbart 2,68 procent. Detta resultat bekräftar tidigare resultat av bland andra Hill (2013). Sung & Parboteeah kommer fram till att det krävs fler ansträngningar för att lyfta fram mångfalds- och inkluderingsagendan i den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen.

3.2 Tillgänglighet, inkludering och lika villkor

Ambitionen om inkluderande praxis kan ses som väl inbäddad i hela samhället och har utvecklats över tiden. Men även om politiken och allmänhetens syn på inkludering har gått framåt betyder det inte nödvändigtvis att det som görs och utformas i inkluderingsens namn faktiskt återspeglar denna förändring i uppfattningen om vad det innebär att vara inkluderad. Hyder & Tissot (2013) hävdar att de sätt som organisationer tar sig an punkten "inkludering" i sina verksamheter kan bli en alltför ytlig tolkning av begreppet i stället för en verklig tillämpning av vad som egentligen menas med begreppet. Hyder & Tissot genomförde en studie bland deltagarna i en läsgrupp för personer med olika synnedsättningar och vad dessa hade för erfarenheter utav läsning. Deltagarna i läsgruppen var bland annat medvetna om att deras utbud skiljer sig från andra läsgrupper och det gjorde att de känner sig utestängda och marginaliserade. Deltagarna lyfte

bland annat fram att de upplevde att de urval av böcker som var fritt tillgängliga i tillgängligt format var väldigt begränsat och inte alltid av bästa kvalitet. Även att mer kommersiella ljudböcker med professionella skådespelare som inläsare ofta gav en bättre läsupplevelse och var av bättre kvalitet men att det då kostade mer. En annan aspekt som lyftes fram var att deltagarna i läsgruppen för personer med synnedsättningar uppgav att de kände sig exkluderade med just sin läsgrupp. Den läsgruppen hade skapats i ett försök från biblioteket att få dem att känna sig inkluderade men från bibliotekets sida hade personalen inte ens tänkt tanken att göra de redan existerande läsgrupperna mer inkluderande. För även om den speciellt utformade läsgruppens medlemmar kunde stötta varandra upplevde de att deras läsning inte var på lika villkor jämfört med andra, ”vanliga”, läsgrupper. Deltagarna lyfte också fram att de i den egna läsgruppen med olika typer av synnedsättningar kände sig marginaliserade. För beroende på vilken typ av synnedsättning deltagarna hade, hade de även olika sätt att se på läsning och hur de tog sig an läsning. Hyder & Tissot menar på att erfarenheterna från deltagarna i deras studie väcker frågor som kan tillämpas inom flera områden än bara deras studie. Frågor som handlar om hur politiken omsätts i praktiken. För även om politiken kan göra anspråk på att återspegla lagtexter och principerna för den sociala modellen för funktionshinder, utmanar funktionshindrade människors levda erfarenheter detta. Detta beror på att verkligheten kan representera en ytlig inställning till inkludering, snarare än dess sanna betydelse. Författarna avslutar med att det behövs en debatt både om den praktiska tillämpningen utav inkludering och vad som menas med inkludering.

Skillnaden mellan den teoretiska politiken och den praktiska verkligheten berörs även ur andra perspektiv. I en artikel i *Library Journal* ställer sig Pionke (2022) frågan om hur tillgängliga utrymmen, program och tjänster ser ut på bibliotek. Hon lyfter fram att tillgänglighet inte enbart ska ses utifrån det som är föreskrivet i olika dokument då dessa dokument kan vara minimaliserade, vaga i sin utformning och inte alltid skapar faktiskt tillgänglighet. Som exempel tas upp att ha en ramp på baksidan av byggnaden tekniskt sett betyder att en entré till byggnaden är tillgänglighetsanpassad. Baksidan av en byggnad kan dock vara svårare att komma åt. I praktiken är detta inte bara en otillgänglig entré utan skapar också en andra och mindre klass av biblioteksanvändare: personer med rörelsehinder måste komma in i biblioteket bakifrån och alla andra kan gå in genom ytterdörren. Tillgänglighet handlar om att skapa rättvisa för alla människor, oavsett förmåga, ålder, och så vidare (s. 58). Pionke påpekar att upplevelsen av ett funktionshinder, även för dem med samma tillstånd, kan varieras från person till person baserat på en rad olika faktorer: vad tillståndet är, hur allvarligt är tillståndet, hur människor har reagerat på tillståndet tidigare, vilka erfarenheter har personen med funktionsnedsättning haft och så vidare. Tillgängligheten kommer med andra ord att se olika ut för alla. Det viktigaste ett bibliotek kan göra, särskilt vid ny- eller ombyggnation av en anläggning, tjänst eller program, är att fråga låntagare med funktionsnedsättningar om deras erfarenheter av att använda det som redan finns tillgängligt och vad de skulle vilja ha eller ha förbättrat. Ofta kommer

användare med funktionshinder att berätta att ett större antal tillgängliga alternativ kommer att räcka för att göra anläggningen, tjänsten och/eller programmet mer tillgängligt för dem. I en tidigare artikel från 2016 tar Pionke upp att inom biblioteken behöver de som arbetar inom biblioteken tänka om när det gäller användare med funktionsnedsättningar och tillgänglighet. För att kunna skapa bestående förändringar behöver den tillgängligheten som biblioteken skapar också vara skapade ur ett hållbarhetsperspektiv, så kallad universell design. Vad Pionke menar med det är att den miljö och de produkter som biblioteken skapar och tillhandhåller ska vara designade för att kunna användas av alla. Oavsett om du är ett barn eller en äldre person, oavsett om du har en "normal" funktionsförmåga eller om du har en funktionsnedsättning. Bra universell design tänker på alla användarpopulationer som kommer att använda en byggnad, utrymme eller tjänst. Att skapa bra universell design, med tanke på tillgänglighet kommer att gå långt för att skapa byggnader, utrymmen och tjänster som verkligen är tillgängliga. Här finns det även möjlighet, menar Pionke (2016), att arbeta inkluderande genom att ta in förslag från de personer som lever med olika funktionsnedsättningar och att göra detta tidigt i arbetet. Genom att skapa tillgänglighet på ett hållbart sätt hjälper biblioteken inte bara sina användare att använda byggnaderna, utrymmena och tjänsterna, utan det hjälper också bibliotek att skapa bättre samhällsuppsökande, lättare införliva förändringar i vår kultur och uppmuntrar dynamisk och kreativ problemlösning. Det vill säga mycket utav det som bibliotekslagen (SFS 2013:801) förespråkar.

Quirin Manwiller & Pionke (2022) lyfter en intressant aspekt när det kommer till hur människor ser på funktionsnedsättning och funktionshinder. De menar att många människor tänker på funktionsnedsättning och funktionshinder som främst ett permanent tillstånd och något som kan ses, till exempel en person med rörelsehjälpmedel, med teckenspråk, eller tillsammans med ett servicedjur. Även att personer med funktionsnedsättning kan delas in i olika kategorier och sen tänka sig att alla är lika inom de olika kategorierna. Men dessa stereotyper faller långt ifrån verkligheten av funktionsnedsättning och funktionshinder. På bibliotek förstärks dessa stereotyper när inkluderingsarbetet begränsas till grundläggande tillgänglighet som inte går utöver det minimum som krävs enligt lag. Att enbart följa de juridiska ramverk när det kommer till personer med funktionsnedsättning är inte nödvändigtvis detsamma som att vara fullt tillgänglig. Bibliotek behöver en mer inkluderande förståelse för verkligheten av funktionshinder. Quirin Manwiller & Pionkes perspektiv är förvisso hämtat ur en amerikansk kontext men det öppnar upp för att fundera kring vad som anses som tillgängligt, inkluderande och lika villkor när det kommer personer med funktionsnedsättningar och deras behov i ett bibliotekssammanhang.

Engström (2021) tar upp att konceptet tillgänglighet sällan definieras eller diskuteras, trots att det är ett återkommande begrepp inom olika styrdokument. Tillgänglighet och delaktighet kopplas nära samman med demokrati, enligt Engström. Genom att göra information tillgänglig och genom att möjliggöra deltagande bibliotek gör att biblioteken ses som främjare av demokrati. I sin studie

utforskar Engström innebörden av begreppen tillgänglighet och deltagande i svensk bibliotekspolitik, närmare bestämt i svenska biblioteksplaner. Analysen i Engströms studie visar att det inte är tillräckligt att biblioteksplaner använder begreppen tillgänglighet och delaktighet för att förstå innebörden av dessa. Det är i stället hur begreppen används som indikerar vilken betydelse de ges. Engström tar upp att språk är görande och att texter är medskapare av verkligheten. Det innebär både att de analyserade dokumenten bidrar till att forma verkligheten och att de är en produkt av denna verklighet.

En annan aspekt av tillgänglighet som lyfts fram i litteratur och forskning är tillgänglighet på nätet för personer med funktionsnedsättningar. I en studie av Graves & German (2018) letade de efter synliga bevis på inkluderande metoder i biblioteksundervisningsprogram genom en innehållsanalys av biblioteksinstruktionswebbplatser och instruktionsformulär och granskade instruktionsrelaterade sidor för tillgänglighetsspråk. Resultatet visade dock att det inte var det lättaste att hitta synliga metoder för inkludering på dessa webbplatser. Författarna menar att det är av största vikt att biblioteken, vars uppdrag innefattar att kunna vara tillgängligt för alla, tänker till kring hur information sprids och vad konsekvensen blir om de inte har tjänster som är tillgängliga för alla. Även en studie av Brunskill (2020) är inne på detta tema. I den studien intervjuade Brunskill studenter med olika funktionsnedsättningar om deras intryck av ett bibliotekets tillgänglighetssida. Respondenterna i denna studie poängterade vikten av både språk och inkludering och man fann att detaljerad information om webbplatsen kan behövas för att de som studenter ska kunna bedöma om de kommer att kunna komma åt, navigera och studera inom det fysiska biblioteket på ett framgångsrikt sätt. Respondenterna uttryckte en önskan om att få mer information om attribut hos/inom den fysiska biblioteksbyggnaden såsom möbler, ljudnivåer och belysning. Respondenternas kommentarer visade på, enligt Brunskill, att en mer aktiv marknadsföring av webbsidan kan behövas för att studenterna ska hitta den. Brunskill kommer fram till att ett biblioteks tillgänglighetswebbsida har potential gentemot studenter som har funktionsnedsättningar genom att biblioteks tillgänglighetswebbsida ger dem tydliga, lättlästa svar på deras frågor och lyfta fram de resurser och tjänster som biblioteket har för dem. Men om denna webbsida innehåller felaktiga antaganden om sina användare, dåligt utvalda och/eller ovälkommet språk och otillräcklig information, kan det i stället bli ytterligare ett hinder. Ytterligare en studie på liknande tema har gjorts av Beyene (2018) där konceptet med tillgång till digitalt innehåll från perspektiv av personer med svårigheter att läsa tryckt text undersöktes. Beyene lyfter fram att trots att biblioteken har arbetat med att stänga klyftan för digitalt utanförskap genom att ge tillgång till datorer, internet, digitalt innehåll och program för digital läskunnighet har en ny klyfta när det kommer till digital kompetens och tillgång skapats. Detta visar behovet av att det inom biblioteksområdet behövs en bättre konceptualisering av tillgång och läskunnighet. Beyenes övergripande

analys visar att digital inkludering skulle vara mer meningsfull om den inkluderade tillhandahållande av innehåll i alternativa format och som ger användarna möjlighet att göra välgrundade val.

Ett annat perspektiv som är intressant är huruvida biblioteksstudenter och bibliotekspersonal upplever att de har tillräckligt med kunskap för att kunna bemöta de behov som personer med funktionsnedsättning kan tänkas ha i bibliotekssammanhang. Pionke, (2021) menar att en medvetenhet kring funktionsnedsättningar och tillgänglighet behövs och det behövs mer information för biblioteksstudenter och biblioteksanställda om ämnen som rör funktionshinder, tillgänglighet och hjälpmedel. Pionke ställde en rad frågor till studenter och biblioteksverksamma som relaterade till funktionshinder och tillgänglighet. Båda grupperna med respondenter rapporterade att de inte alls var bekväma med till exempel felsökning av den hjälpmedelsteknik som fanns i biblioteken och att de saknade grundläggande teckenspråkskunskaper. Pionke menar att det finns en öppen kunskapslucka när det kommer till personer med funktionsnedsättning och tillgänglighet. Detta gör sig gällande både inom biblioteksutbildningars information och kunskaper relaterade till funktionshinder och tillgänglighet men också inom de biblioteksverksamheter då dessa kunskapsluckor inte verkar åtgärdas genom professionell utveckling och personalutbildning. Båda grupperna av respondenter angav dessutom att de var öppna för att lära sig mer om tillgänglighet och funktionshinder. Pionke drar slutsatsen att det behövs göras mer arbete för att skapa effektiv utbildning för både biblioteksstudenter och nuvarande biblioteksanställda, särskilt om ämnena empati och etikett gentemot personer med funktionshinder.

3.3 Uppsatser

För att avrunda detta avsnitt skall det, lite kort, redovisas några uppsatser som av olika anledningar kan vara av intresse i detta sammanhang.

Att använda sig utav tidskrifter som empiriskt material låter sig göras på olika sätt. 2002 skrev Hedemark & Hedman uppsatsen *Vad sägs om användare? Folkbibliotekens användardiskurser i tre bibliotekstidskrifter*. Syftet med deras uppsats var att undersöka de användardiskurser som kan identifieras inom det allmänna biblioteksområdet. Hedemark & Hedman analyserade ett antal artiklar från tre etablerade tidskrifter som riktade sig till personal inom biblioteksväsendet.

En annan uppsats som använder sig utav tidskrifter är *Folkbibliotekets roller i samhället En diskursanalytisk studie om folkbibliotekets roller förmedlade i dagstidningar och branschtidningar 2007–2022* av Broström & Jönsson (2022). De genomförde en studie vars syfte var att undersöka diskurserna som förekom om folkbibliotekets roll i fyra tidskrifter. Här användes två dagstidningarna och två från facktidningar under tiden mellan 2007 och 2022. Genom att identifiera de diskurser som försöker att definiera folkbibliotekets roll under det förflutna

15 år strävade författarna efter att få en tydligare bild av likheter och skillnader som finns mellan förväntningar på folkbiblioteket, och hur detta påverkar dess legitimitet. Dessa två uppsatser visar på att det finns en poäng och möjlighet i att använda sig utav tryckta källor, så som tidskrifter och branschtidningar för att göra analyser kring sociala fenomen.

Slutligen skall uppsatsen *Inkluderande skolbiblioteksverksamhet - En normkritisk studie av tillgänglighet och likvärdighet* som är skriven av Hagberg (2022) nämnas. I sin studie packar Hagberg upp och dekonstruera den normativa synen på förmåga inom svenskt skolbibliotek. Det teoretiska ramverk som Hagberg använder sig av för studien omfattas av critical disability theory som tillämpas för att undersöka och beskriva hur språk, handlingar och förståelse stärker och bidrar att upprätthålla maktstrukturer. Just hur språket används för att stärka och bibehålla vissa strukturer kan ses med viss relevans för den här uppsatsen.

4 Teoretisk inspiration

Hittills i denna uppsats har flera tankar om språk och text kommit fram. Allt från att texter är med och påverkar samhället, hur de hjälper till att forma människors idéer om hur samhället är eller hur samhället bör vara (Boréus, 2015) till att de texter som produceras inom en viss kontext kan påverka hur man ser på olika människor (Hedemark & Hedman, 2002). Här nedan följer nu de teoretiska inspirationerna som ligger till grund för det fortsatta arbetet med den här studien.

4.1 Teoretiskt ramverk kring språk & text - socialkonstruktionismen

Teori i vetenskapliga sammanhang handlar om, enligt Bergström & Boréus (2018), vad som är verkligt och vad som existerar och om kunskap och hur vi kan veta olika saker. I och med att den här studien har ett fokus på det skrivna språket och hur det förmedlar kunskap kommer nästföljande del att handla om det som kallas för socialkonstruktionism, som är ett teoretiskt ramverk som handlar om hur vi som människor kan se på språk, texter och kunskap.

Socialkonstruktionism är ett teoretiskt ramverk som används inom flera vetenskapliga discipliner, så som sociologi, psykologi och kommunikationsteori och kan förstås och tolkas på flera olika sätt. Kontentan av dessa definitioner sammanfaller i en förståelse i att olika aspekter av social verklighet bildas genom kontinuerliga samspel och diskussioner mellan individer i samhället. Socialkonstruktionism kan med andra ord ses som en allmän term som bland annat används för teorier som betonar att det sociala livet hos människor är av en socialt skapande karaktär. Sådana tillvägagångssätt betonar tanken att samhället aktivt och kreativt konstrueras av människor. Människan framställer världen som konstruerad eller uppfunnen i stället för något som är av naturen givet. Termen fick sitt stora genomslag genom Peter Berger och Thomas Luckmanns verk *The Social Construction of Reality* som kom 1966 (Scott, 2014; "Social konstruktionism", 2023). Berger & Luckmann ger i sin tur ett erkännande till den tyska filosofen Max Scheler som genom sin idé om kunskapssociologi hade ett stort inflytande som påverkade social konstruktionsteori ("Social konstruktionism", 2023).

Som term har socialkonstruktionism en bakgrund i den tyska hermeneutiken som den tog form hos filosofen Wilhelm Dilthey. Enligt det socialkonstruktionistiska synsättet är det meningslöst att objektivt klassificera tankar och begrepp. Forskningens uppgift är i stället att genom engagemang identifiera och beskriva de föreställningar, värderingar, attityder och så vidare som tar form i samhällen. Kunskap är enligt detta synsätt socialt och kulturellt konstruerad. Allt får sin speciella innebörd i varje enskild social och kulturell miljö (Egidius, 2008).

Enligt Bryman (2018) kan socialkonstruktionism förstås på två sätt. Dels är det en ontologisk utgångspunkt som går ut på att sociala företeelser och deras betydelse är något som sociala deltagare ständigt konstruerar. Synsättet innebär att sociala företeelser och kategorier inte bara skapas vid sociala interaktioner utan att de också ständigt revideras och omkonstrueras. Det andra sättet är att begreppet kommit att innefatta uppfattningen om att forskarnas beskrivningar av den sociala verkligheten utgör konstruktioner. En forskare presenterar med andra ord alltid en specifik version av den sociala verkligheten som inte kan betraktas som slutgiltig. Kunskapen uppfattas som något obestämbar. Enligt Bryman kan den första betydelsen ”uppfattas som en form av konstruktionism i förhållande till den sociala verkligheten och den andra i förhållande till arten av den kunskap vi har om den sociala verkligheten” (Bryman, 2018, s. 58).

Som teoretiskt ramverk är socialkonstruktionismen en intressant utgångspunkt för den här studien, eftersom det enligt Winther Jørgensen & Phillips (2000) samt Bryman (2018) är ett angreppssätt som har att göra med sambandet mellan kunskap och sociala processer. Hur människor uppfattar världen konstrueras och upprätthålls genom olika sociala processer. Kunskap kommer fram i social interaktion där människor konstruerar gemensamma sanningar och argumenterar för vad som är sant och vad som är falskt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 12). Socialkonstruktionismen anser att det är genom språket som vi får tillträde till verkligheten. Språket är det som hjälper oss att konstruera representationer av verkligheten. Dessa representationer är inte enbart speglingar utav den existerande verkligheten utan representationerna hjälper också till att konstruera den. Med andra ord får den omgivna världen sin betydelse genom diskursen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 15–16).

Enligt Hansson (2011) är det grundläggande budskapet för den sociala konstruktionismen att många och viktiga begrepp som finns i vårt samhälle är socialt konstruerade. Tanken med socialkonstruktionismen är att den genom vetenskapliga analyser och insikter ska kunna synliggöra fördomar och därmed sträva efter förändring. Enligt Hansson innebär det att ett begrepp har konstruerats utifrån ett behov och det begreppet i sig ger vissa effekter och associationer hos människor. Dessa effekter och associationer blir sen en del i hur människor kategoriserar sin värld och påverkar även deras handlingar. I och med denna påverkan av handlingar påverkas även verkligheten. En annan intressant aspekt utav socialkonstruktionismen är att den även vill avslöja vad som kan ligga bakom ett begrepp. Genom att exponera ett begrepp kan andra agendor, som gynnas av att begreppet används, göras synliga.

Den socialkonstruktionistiska teorin är passande för den här studien eftersom upprättandet av den sociala världen i det här fallet sker med hjälp av den bild som förmedlas om personer med funktionsnedsättning i bibliotekstidskrifter. Den övergripande synen på språk som ligger bakom den här studien är att språk är ett medel för social konstruktion. Den sociala världsbild som bibliotekstidskrifterna konstruerar kan därför potentiellt ha betydelse för hur personal inom

biblioteksfältets användarsyn när det kommer till personer med funktionsnedsättningar.

4.2 van Dijks teori om kategoriskt ramverk

För att omsätta socialkonstruktionismen till en mer praktisk tillämpning kommer ett kategoriskt ramverk av van Dijk att användas.

Enligt van Dijk (1984) kommer grupper i samhällen med olika grupper utav människor att utgöra ett tanke- och samtalsämne för varandra. Särskilt när nya grupper blir framträdande, till exempel till följd av socioekonomiska omständigheter, kommer medlemmar av den gruppens om är i majoritet regelbundet att delta i konversationer om sådana nykomlingar. Sådant samtal är avgörande för den informella spridningen av världsbilder och för uttrycket och socialt utbyte av attityder om minoritetsgrupper. Vanligtvis är det också ett viktigt tillfälle för formulering och övertygande spridning av fördomar och föreställningar i samhället. van Dijks teori bygger på att fördomar är något som konstrueras i samhället. Målet med denna teori är att förklarar hur tankemässiga representationer och strategier för fördomar beror på deras sociala funktioner i relationer mellan grupper. Teorin bygger sedan vidare på att dessa fördomar förmedlas mellan majoritetsgrupp(erna) i samhället och på så sätt skapar sin "legitimitet" (Dijk van, 1984, s. 1–4, 13).

Utifrån van Dijk (1984) studie konstrueras människors tankar och förståelse för olika typer av fördomar (i van Dijks fall etniska/rasistiska fördomar). Fördomarna konstrueras genom att människor skapar det som van Dijk kallar för gruppsheman som bildar ett kategoriskt ramverk för hur människor konstruerar och upprätthåller föreställningar om (etniska/rasistiska) fördomar. Detta kategoriska ramverk har sina rötter i olika sociala funktioner som är viktiga för de som är i majoritet (i van Dijks exempel vita, infödda nederländare). I fallet med etiska fördomar kan det, enligt van Dijk, se ut på följande sätt när ramverket konstrueras efter viktiga sociala funktioner:

- a) nationellt ursprung och/eller utseende;
- b) socioekonomisk ställning;
- c) sociokulturella normer, värderingar, religion, övertygelser, språk;
- d) (typiska) åtgärder eller interaktioner;
- e) tilldelade personliga egenskaper.

van Dijk fortsätter med att påpeka att denna lista över kategorier inte är komplett men att den ändå fångar de centrala organisatoriska elementen för information om (etniska) minoritetsgrupper som lägger grunden för fördomar. Han lyfter även fram att ordningen och namnen på de olika kategorierna kan ändras beroende på i vilket socialt sammanhang som ramverket används i och för vilken typ av grupp. Ordningen på kategorierna bör även spegla en viss grad av relevans. Om kategorier på högre nivå är mindre relevanta tar de lägre över (van Dijk,

1984). Den första kategorin (a) är kopplat till någon form av identifiering av vem eller vad fördomarna är riktade till, det kan som i van Dijk exempel röra sig om utlänningar eller människor som har ett annat utseende än den grupp som är i majoritet. Som kategori (b) indikerar så handlar det om den identifierade minoritetsgruppens socioekonomiska status; hur har de det finansiellt sett, har de jobb, hem och så vidare. Den tredje kategorin (c) berör skillnader mellan majoritetsgruppen och minoritetsgruppen när det, till exempel, kommer till normer, regler och språk. Hur minoritetsgruppen agerar eller interagerar med majoritetsgruppen handlar den näst sista kategorin om (d) och den sista kategorin (e) handlar om vilka egenskaper minoritetsgruppen tilldelas, som till exempel lathet, snåla och så vidare (van Dijk, 1984, s. 37–38).

Med inspiration utifrån van Dijks teori om kategoriskt ramverk för att förstå hur fördomar konstrueras och upprätthålls har en omarbetning utav denna teori gjorts för denna studie. I stället för ett kategoriskt ramverk för fördomar appliceras representation/föreställningar på ramverket för att synliggöra hur personer med funktionsnedsättning framställs i bibliotekstidskrifter. Van Dijks bestämmande majoritetsgrupp har bytts ut till bibliotekstidskrifter och deras skribenter. Kategorierna har bytt plats och, delvis, fått nya benämningar, vilket enligt van Dijk (1984) är helt i sin ordning beroende på vilken typ av minoritetsgrupp som undersöks. Dock innehåller de lite samma essens som de kategorier som van Dijk har ställt upp. Kategorierna i den här studiens ramverk är fritt tolkade och skapade utifrån vad som har kommit fram i de texter som har presenterats i de inledande kapitlen, samt reviderats utifrån den första närläsningen av materialet. Enligt van Dijk (1984) ska kategorierna spegla det som kan ses som väsentligt för hur majoritetsgruppen beskriver minoritetsgruppen. Kategorierna har följaktligen fått benämningarna:

- a) identifiering
- b) tilldelade egenskaper
- c) tillgänglighet och inkludering
- d) sammanhang
- e) samhällsställning

Den omarbetade kategori (a) utgår från van Dijks kategori (a) som innebär en slags identifiering. Hur används funktions-ord för att beskriva denna användargrupp? Den här studiens kategori (b) är en omarbetad version av van Dijks kategori (e) och bär benämningen tilldelade egenskaper. Alltså vilka egenskaper som tillskrivs denna användargrupp. Anledningen till att kategorin är högre placerad i den här studiens kategoriska ramverk har att göra med att den är nära sammanhängande med föregående kategori. Den kategori som har fått benämningen (c) tillgänglighet och inkludering är en fri tolkning utav van Dijks kategori (c) sociokulturella normer. Detta är möjligtvis en aning långsökt koppling men poängen med den omarbetade kategorin är att den ska fokusera på de perspektiv utav tillgänglighet och inkludering som skiljer sig från det normativa. van Dijks kategori (d) (typiska) åtgärder eller interaktioner har fått den enklare benämningen (d)

sammanhang i den omarbetade versionen av ramverket då den kategorin har att göra med i vilka sammanhang som användargruppen synliggörs. Den kategorin som, rent hypotetiskt, ligger sist i den omarbetade versionen är (e) samhällsställning som är en omtolkning av van Dijks kategori (b) socioekonomisk ställning. Anledningen till den nya benämningen har att göra med att perspektiven om rättigheter och rättvisa skulle få en plats i ramverket likväl som ekonomiska aspekter. Därav namnet samhällsställning. Dessa kategorier kommer att utgöra grunden för den bearbetning av materialet som presenteras i nästkommande avsnitt (5 Metod). Genom att applicera detta ramverk på det empiriska materialet kan det synliggöras vad som är av vikt när det skrivs om personer med funktionsnedsättningar.

5 Metod

För att uppnå studiens syfte och besvara frågeställningarna har datainsamling skett genom insamling av bibliotekstidskrifter som riktar sig till bibliotekspersonal. I detta avsnitt presenteras och motiveras de valda metoderna för datainsamling samt för analys av empiriskt material. Analysen av det empiriska materialet har utförts genom en tematisk innehållsanalys vilket är en form av kvalitativ innehållsanalys där teman framställts utifrån både teoretiskt ramverk, tidigare forskning samt det empiriska materialet.

Boréus (2015) menar att ju enklare metoder som kan användas för att besvara sina forskningsfrågor, desto trovärdigare är resultatet och det ger större möjlighet att arbeta med mer material. Det viktigaste är att kunna ge goda argument för varför vissa typer av frågor ställts till sitt material framför andra, varför man valt en analystradition snarare än en annan. Och allra viktigaste, enligt Boréus, är att förklara hur man faktiskt har gått till väga för att besvara sina forskningsfrågor. Det bör även finnas en medvetenhet om att komma ihåg att i arbetet med texterna och när resultatet presenteras så är det tolkningar som utav materialet som har gjorts. Därför är det viktigt att argumentera för de tolkningar som görs. Helt enkelt att det ges goda skäl för varför innehållet i texterna bör förstås på ett sätt snarare än något annat (Boréus, 2015, s. 174).

5.1 Val av metod

Bryman (2018) redogör att vid en kvalitativ studie är forskaren ute efter att synliggöra orden, dess sammanhang och vad språket kan få för följder, beroende på hur mycket eller lite vissa saker synliggörs. Det handlar med andra ord inte om hur ofta ett eller flera ord förekommer i ett dokument till exempel utav vilken betydelse orden får. Då den här studien är ute efter att synliggöra ord och dess sammanhang kändes det som det som det naturliga valet att använda sig utav en kvalitativ metod. Vid kvalitativa metoder intresserar sig forskaren, bland annat, för meningar eller innebörder, jämfört med kvantitativa metoders intresse för bland annat statistiska samband som är verifierbara. Men även samband kan vara intressanta för den kvalitativa forskarens studie så det är inte omöjligt att kvantitativa inslag förekommer inom kvalitativ forskning (Bryman, 2018, Alvehus, 2019).

Då intresset för den här studien är att se hur bibliotekstidskrifter och deras innehåll ser ut när det kom till hur de förmedlar synen på personer med funktionsnedsättningar föreföll det som att textanalys skulle vara den metod som var mest fruktsam. En stor fördel med att använda sig utav texter är att texter, oftast, är lättillgängliga, vilket kan göra att det blir en mer effektiv forskningsprocess. Om texterna finns fritt publicerade underlättar det även eventuella etiska svårigheter kring åtkomst, även om vissa etiska överväganden fortfarande gäller, till exempel när det gäller anonymitet. Genom att använda sig utav textstudier, som ses

som en icke-påträngande metod, kunde empiriska data insamlas utan att behöva söka efter respondenter. Vid rena dokumentstudier är det dock viktigt att tydligt redovisa varför dessa dokument har varit viktiga att undersöka och hur de har valts ut (Tjora, 2012).

5.1.1 Tematisk innehållsanalys

För att få en tydlig bild utav materialet och för att kunna analysera och beskriva materialet på ett systematiskt sätt har tematisk innehållsanalys använts som analysmetod.

Enligt Rennstam & Wästerfors (2015) kan kvalitativ forskning involvera stora mängder empiriskt material som kan vara svårt att visualisera och hantera. Genom att utveckla ett kodningsschema kan det empiriska materialet filtreras och avgränsas genom skapandet utav olika kategorier i kodningsschemat, för att sedan analyseras. Grunden för den tematiska innehållsanalysen är teman som antingen har identifierats i det empiriska materialet eller som har identifierats i tidigare teorier, bakgrundsmaterial eller forskning. Dessa teman utgör de huvudkategorier som utgör utgångspunkten för analysen och är grunden för kodningsschemat. Det kallas för induktivt och deduktivt tillvägagångssätt, där det induktiva syftar på de teman som hittats i det empiriska materialet medan det deduktiva är det som kommer från tidigare forskning, teorier eller bakgrundsmaterial (Bryman, 2018; Hammersley, 2022). Kvalitativ tematisk innehållsanalys består både av synligt, dolt och kontextuellt baserat innehåll (Bryman, 2018). För att identifiera vad som är relevant för denna studie är en tematisk innehållsanalys en lämplig metod då den fokuserar på innehållets underliggande mönster och struktur. Det empiriska materialet för denna studie har upplevts som hanterbart när det kommit till mängd och utförande att manuell analys och kodning har varit möjlig att genomföra. Dessutom är ett manuellt tillvägagångssätt att föredra framför datorbaserade, då ett manuellt tillvägagångssätt gör det möjligt att göra intuitiva avvägningar. Detta kan vara till fördel när det kommer till studiens giltighet/validitet (Boréus & Kohl, 2018).

5.1.2 Kritiska perspektiv på kvalitativa metoder

Det är inte helt oproblematiskt att använda sig utav kvalitativa metoder. Det finns några kritiska punkter som brukar belysas när det talas om kvalitativ forskning och här medan följer en genomgång utav några av dessa och hur denna studie ämnar bemöta dessa.

En kritik som brukar komma upp är att den kvalitativa forskningen är alldeles för subjektiv. Med det menas att resultaten utav en kvalitativ forskning riskerar att bli färgad av vad forskaren själv anser om det valda ämnet. Att det som forskaren anses som viktigt är det som görs synligt (Bryman, 2018). I denna fråga handlar det om att kunna vara öppen med de tolkningar som har gjorts och varför dessa har gjorts.

En annan kritik är att kvalitativa undersökningar är svåra att replikera för en annan forskare. Vid en kvalitativ undersökning läggs ett fokus på forskaren delaktighet i studien, dennes uppfinningsrikedom och dennes sätt att tolka och se sitt studieobjekt. Detta gör att det blir svårt för en annan forskare att utföra exakt samma typ av studie, något som brukar eftersträvas inom den kvantitativa forskningen (Bryman, 2018). Genom att välja ett textmaterial som inte förändras finns det en större möjlighet för en annan forskare att replikera denna studie. Men i och med att ordens betydelse förändras över tiden är det inte säkert att samma material ger en annan forskare samma resultat. Det handlar som sagt om forskarens förståelse och dennes relation till ämnet och materialet som till stor del avgör vilket resultat som kommer ur studien.

Ytterligare en kritisk punkt som finns när det gäller kvalitativ forskning är att den beskylls för att sakna transparens. Vad som menas är att det kan vara svårt att på ett tydligt och konkret sätt beskriva vad forskaren har gjort i en undersökning eller hur forskaren har kommit fram till sina resultat. Även om det görs detaljerade beskrivningar över hur forskaren har arbetat är det nödvändigtvis inte detsamma som de forskningskriterier som sätts upp vid en kvantitativ forskningsstudie (Bryman, 2018). Genom att tydligt och strukturerat redovisa hur arbetet har lagts upp och genomförts finns det en förhoppning om att det tillförs ett visst mått av transparens. Så pass att en utomstående kan följa arbetets röda tråd och förstå de val och tolkningar som har gjorts (Tjora, 2012).

5.1.3 Kvalitet i kvalitativ forskning

När det pratas om kvalitet inom forskning brukar begreppen reliabilitet (tillförlitlighet), validitet (giltighet) och generaliserbarhet vara några utav de kriterier som indikerar på hur väl en studie håller, kvalitetsmässigt (Tjora, 2012, Bryman, 2018).

I en mer tolkande tradition, vilket enligt Tjora (2012) den kvalitativa forskningen bygger på, har man insett att det näst in till inte kan förekomma total neutralitet. Forskarens närvaro eller förkunskaper kan bli en störning men de kan också bli en resurs. Tjora menar att forskaren behöver ha en förståelse och en förkunskap innan denne ger sig in i en studie men att det är viktigt att gå in med ett öppet sinne och vara redo att ens förståelse kan ändras under studiens gång. Det gäller alltså att tydliggöra hela tiden vilken information som kommer från data och vad som är forskarens egna tankar och åsikter för att kunna ge en god tillförlitlighet. Med andra ord handlar det bland annat om huruvida en studie kan upprepas av en annan forskare i och med att det inte alltid går att återskapa samma förutsättningar vid en replikering utav en forskning (Bryman, 2018). Detta kriterium har således redan berört under föregående avsnitt och att valet med att använda texter underlättar en eventuell upprepning av studien.

Giltigheten i kvalitativ forskning har att göra med huruvida vi får svar på de forskningsfrågor som ställts (Tjora, 2012, Bergström & Boréus, 2018). Tjora på-

pekar dock att det kan vara lite knepigt när man befinner sig i en tolkande forskningstradition. Det finns dock några sätt att testa giltigheten. Dels genom så kallad kommunikativ giltighet där giltigheten testas i dialog med det forskningsfält och forskarsamhälle som forskaren rör sig i (Tjora, 2012, Bryman, 2018). Det andra sättet är genom så kallad pragmatisk giltighet och handlar om huruvida forskningen kan leda till en förändring eller förbättring (Tjora, 2012, s. 162). I det senare sättet finns strävan efter en demokratisk kunskapsprocess och förändringsarbete. Den kommunikativa giltigheten ses som sagt i dialog med forskarsamhället där strävan är att knyta an till tidigare forskning och på olika sätt förhålla sig till denna. Gör den det kan det sägas att studien har en god giltighet, enligt Tjora (2012).

Enligt både Tjora (2012) och Bryman (2018) har det förekommit debatter kring om huruvida kvalitativ forskning behöver vara eller en kan vara generaliserbar. Tjora menar dock att vissa forskningsstudier är kanske ute efter att belysa ett visst problem utan att det för den sakens skull ska kunna vara generaliserbar (Tjora, 2012, s. 163). Tjora har satt upp tre olika kategorier för generalisering utav kvalitativ forskning. Den första är *naturalistisk generalisering* där forskaren skriver ner och redogör tillräckligt väl alla detaljer för sin studie så att de som sedan läser rapporten kan avgöra huruvida rapportens resultat är giltiga för till exempel läsarens egen studie. Den andra kategorin kallas för *måttfull generalisering* och går ut på att forskaren själv beskriver i vilka kontexter som resultaten av en studie kan vara giltiga. Slutligen har vi kategorin som benämns som *begreppslik generalisering* och handlar om att det inom kvalitativ forskning kan utvecklas begrepp eller teorier som kan ha relevans för andra studier än ens egen studie.

5.2 Urval

Enligt Bryman (2018) finns det fyra kriterier att ha i åtanke när det kommer till att använda sig av redan existerande dokument som empiriskt material. De fyra kriterier, som kan ses som bedömning utav dokumentens kvalitet, är följande:

- Autenticitet: Är materialet äkta och av ett otvivelaktigt ursprung?
- Trovärdighet: Är materialet rätt och riktigt?
- Representativitet: Är materialet representativt för den kategori av material som det tillhör?
- Meningsfullhet: Är materialet tydligt utformat och lätt att förstå?

När det kommer till autenticitet kan båda de utvalda tidskrifterna anses klara det kriteriet. Allt material har laddats ner från deras respektive hemsidor och dessutom har stickkontroller utav de tryckta utgåvorna gjorts för att säkerställa att materialet inte har ändrats mellan de fysiska utgåvorna och det digitala materialet. Dock ska man alltid ställa sig lite kritiskt till huruvida innehållet, som skrivits av enskilda individer, kan ses som autentiskt och trovärdigt (Bryman, 2018, s. 668). När det kommer till kriterierna trovärdighet och representativitet kan

även här det anses att båda tidskrifterna uppfyller dessa. Detta påstående grundar sig mycket på den transparens som bägge uppvisar när de beskriver i vilken kontext de befinner sig i och som kommer presenteras i nästkommande avsnitt (se avsnitt 5.2.2. Kontexten kring materialet). Slutligen kommer huruvida materialet kan anses vara meningsfullt i sin utformning. I och med att det rör sig om två väl etablerade bibliotekstidskrifter har de en utformning som är tydligt och de språk som används upplevs som anpassat för den målgrupp som tidskrifterna har. Kort sagt kan de utvalda bibliotekstidskrifterna anses vara av god kvalitet inför den här studien.

För att möta de begränsningar som är satta när det gällande studiens omfång appliceras studies forskningsfrågor på ett begränsat urval av tidskrifter som är riktade, helt eller delvis, till personal som arbetar inom biblioteksområdet (se avsnitt 5.4). Att urvalet är bibliotekstidskrifter har att göra med att det finns studier (se Hill, 2013; Hedemark & Hedman, 2002; Lindberg, 2015; Pilerot, 2019) som indikerar på att dessa källor är av vikt när det kommer till kunskapsinhämtning och formandet av användarsyner.

5.2.1 Bibliotekstidskrifter

Att valet av källor i den här studien blev skriftliga källor har att göra med de forskningsfrågor som ställdes upp. Genom att välja publicerade, etablerade tidskrifter inom biblioteksområdet ges dessutom en större möjlighet för andra att kontrollera om analysen och resultaten är rimliga (Bryman, 2018).

Urvalsmetod utav den här studiens empiriska material kan beskrivas som målstyrt urval som är icke-sekventiella. Det innebär att det har funnit en fast strategi tidigt i forskningsprocessen där urvalet har bestämts och därefter i princip varit oförändrad (Bryman, 2018). Ytterligare ett sätt att beskriva detta urval är att det kan ses som ett strategiskt urval. Då handlar det om att forskaren strategiskt har valt ut det empiriska material som innehåller de ämnen som forskaren vill undersöka (Alvehus, 2019). I Sverige finns flera bibliotekstidskrifter som riktar sig till de som arbetar inom biblioteksväsendet. Den här studien har tittat närmare på två utav dessa, Biblioteksbladet och BIS. Dessa valdes strategiskt ut i och med att det är två etablerade bibliotekstidskrifter som är allmänt tillgängliga och med relativ lätthet kunde samlas in. Även hur tidskrifterna själva beskriver sig har haft en påverkan utav urvalet (se vidare i avsnitt 5.2.2. Kontexten kring materialet). Enligt Boréus (2015) är det av vikt att kunna göra sig en uppfattning över hur lång tid det tar att samla in ett material. Kort insamlingstid gör att forskaren kan lägga mer tid på analysen, om viljan och behovet av det finns. Att dessutom välja ett material som är lättillgängligt gör att det sparas in tid på insamlandet av materialet.

5.2.2 Kontexten kring materialet

När texter ska analyseras är det viktigt att göra det i deras samhälleliga sammanhang. Man är inte ute efter att i första hand förstå texten i sig utan snarare förstå

det sammanhang som texten är ett uttryck för eller försöker påverka. Arbetet handlar därför i hög grad om kontextualisering (Boréus, 2015, s. 175). För att förstå det material som har arbetats med i den här undersökningen följer härmed en närmare presentation utav de båda bibliotekstidskrifterna.

Bibliotekstidskriften Biblioteksbladet (förkortas BBL hädanefter) är medlems-tidning för Svensk Biblioteksförning. De beskriver att deras uppgift är att vara ett av Sveriges ledande organ för en levande och ifrågasättande biblioteksdebatt. Tidningens syfte är att den ska spegla föreningens verksamhet, åsikter och ställningstaganden men också väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Enligt hemsidan ska tidningen även kritiskt granska både föreningens alla led samt andra beslutsfattare som har betydelse för föreningens medlemmar och för bibliotekens verksamheter. Tidningen säger sig ha en fri och självständig ställning och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund (Biblioteksbladet, u.å.).

Den andra bibliotekstidskriften kommer från Föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS). Deras syfte, inklusive deras tidskrift bis (vilket i den här studiens undersökning i fortsättningen kommer att skrivas som BIS), är att de på en socialistisk men partipolitisk obunden grund vill verka för ett demokratiskt samhälle där biblioteken ska finnas för alla. Deras verksamhet (och tidning) vilar på socialismens idé om människans frigörelse och utveckling som grundar sig på att det finns en jämlik fördelning av material och sociala och kulturella tillgångar. Föreningen BiS engagerar sig både nationellt och internationellt för att motverka klyftor och orättvisor, genom att sträva efter ett framåtsträvande biblioteksväsen. Föreningen BiS mål är att både genom sin tidskrift och i andra sammanhang initiera och delta i biblioteks-, kultur- och samhällsdebatten (Föreningen BiS, u.å.)

Även om tidningarna har sina olikheter riktar de sig, bland annat, till de som arbetar inom biblioteksväsendet för att kunna förmedla de debatter, forskning och kunskap som kan ses som relevanta för professionen. De vill kunna främja ett kritiskt förhållningssätt och en framåtsträvande biblioteksdebatt. Speciellt BiS lägger särskilt stark vikt vid arbetet att motverka de klyftor som kan finnas.

Både BIS och BBL är delar utav privata organisationer och ingår därmed inte i den offentliga sektorn. Dock är båda organisationerna öppna med att de riktar sig till personal inom biblioteksväsendet och med drygt 2200 offentligt finansierade bibliotek runt om i Sverige är det svårt att frånse tidningarnas roll i dessa offentliga bibliotek och dess personal.

För att få ett bestående material att arbeta med valdes tidningarnas utgivna nummer ut som då blev den här studiens empiriska material. Av praktiska skäl valdes de digitala PDF-versionerna av tidningarna då dessa finns tillgängliga på respektive tidnings hemsida, det går att söka efter specifika ord i detta format samt att det går att göra markeringar och kommentarer i texten. För att inte enbart arbeta

med ett material inom det närmaste tidsspännet valdes en femår-period, mellan åren 2018–2022 ut. Färre nummer hade gett ett mindre utbud av text att arbeta ifrån och ett större utbud hade gett för mycket text att gå igenom. 2018 var också det året som satsningen Stärkta bibliotek drog i gång och mycket av de pengarna som delades ut användes för att göra biblioteken mer tillgängliga (Statens kulturråd, 2021). Att det inte togs med några utgivna nummer från 2023 har att göra med att publiceringsåret inte är avslutat och jag ville hålla mig till helårspann av publicerade utgåvor.

Mellan åren 2018–2022 utkom BBL mellan 4–8 gånger per år. Detta gav ett resultat om 30 utgivna nummer att analysera. För samma årsperiod utkom BIS 4 gånger per år. Detta gav mig 20 utgivna nummer att analysera från BIS vilket gav totalt 50 utgivna nummer som kunde vara av relevans för vidare analys.

5.3 Definitioner inför bearbetningen

När begreppet tillgänglighet används under bearbetningen är det inte nödvändigtvis själva ordet som ligger i fokus och huruvida det finns närvarande eller inte. Det kan handla om vad som kopplas till tillgänglighet, till exempel i form av tillgänglighet till lokaler och till olika tjänster och produkter (enligt Konventionen för personer med funktionsnedsättningar, SÖ 2008:26). Det innebär att i materialet har både ordet tillgänglighet och andra ord kopplade till tillgänglighet tagits i beaktande. En viss tolkning kommer att göras i frågan om det bearbetade inlägget implicit kan tänkas handla om tillgänglighet.

När det kommer till begreppet inkludering är det delvis ordagrant huruvida ordet förekommer i en text eller inte. Detta för att det ska vara så transparent som möjligt och inte bli en alltför stor fråga om forskarens tolkning av innehållet. Däremot har ord som delaktighet, utanförskap och exkludering tagits med i beaktande då dessa ordval har framkommit i bakgrundsmaterialet. Även här kommer en viss tolkning att göras i frågan om det bearbetade inlägget implicit kan tänkas handla om inkludering.

När det kommer till aspekten om lika villkor är bearbetningen lite mer svårhanterlig. Här gjordes valet att fokusera på själva förekomsten av dessa ord men, precis som i fallet med inkludering, har andra ordval tagits med då dessa ordval har framkommit i bakgrundsmaterialet. Det kan då röra sig om ordval så som jämlika villkor, samma villkor och lika möjligheter. Precis som med föregående ord så kommer en viss tolkning äga rum när det kommer till huruvida ett inlägg skulle kunna tolkas som att det implicit handlar om lika villkor.

För att resten av uppsatsen ska bli så förståelig som möjligt behövs det göra ytterligare några förtydliganden innan resten av uppsatsen presenteras. Det innehåll i tidskrifterna som kommer anses vara relevanta kommer benämnas som ”inlägg”. Detta på grund av att innehållet är väldigt skiftande och de utvalda orden förekommer i allt från små notiser till längre artiklar. För att underlätta det

hela och inte fastna på själva formen utav innehållet kommer relevant innehåll från tidskrifterna att kallas för ”inlägg”. ”Funktions-ord” är ett annat uttryck som kommer användas under resten av den här uppsatsen. Det handlar om att sökning har gjorts efter ordval som kan ses som nära sammankopplade med ordet ”funktionsnedsättning”. Ordet ”funktionsnedsättning” är det ord som används i de lagtexter och regelverk som har beaktats i denna uppsats. Tidskriften Bibliotek i Samhället (BIS) använder i några inlägg varianten ”funkis-ord”. I den här studien har dock valet gjorts att inte använda det ordvalet då ordet ”funkis”, för många, har en helt annan innebörd, nämligen ”funktionalism”. För att det inte ska bli några missförstånd används därför ”funktions-ord” när det i analysen behandlar de ord som är nära sammankopplade till ordet funktionsnedsättning.

5.4 Bearbetning av materialet

När det kommer till själva analysen utav kvalitativt material anser Rennstam & Wästerfors (2015) att det finns tre grundläggande steg som föregår själva analysarbetet. Det handlar om att sortera, att reducera och att argumentera. Under detta kapitel kommer sortering och reducering att tas upp och i viss mån även argumentering, även om medparten av detta steg kommer att tas upp i nästkommande avsnitt. I fallet med min studie har stegen ”sortering” och ”reducering” gått lite hand i hand. Därför kommer de också att redovisas tillsammans.

Det båda tidskrifterna med de valda årgångar och utgåvor som är den här studiens empiriska material utgör ett rikt material som innehåller betydligt mer än vad som är relevant för den här studien. För att kunna få materialet i ordning och överskådligt behövs det göras en sortering, det behöver bli ordning i kaoset. I och med att materialet i sig redan har en viss struktur och ordning behövdes det sorteras ut vad som var väsentligt för själva studien. Genom att applicera de urval som har gjorts på materialet kunde en mindre mängd av materialet lokaliseras och bearbetas (Rennstam & Wästerfors, 2015). En första närläsning av materialet gjordes, dels för att skapa en överblick över det insamlade materialet, dels för att inte redan från början fastna i olika teman och kategorier (se tidigare diskussion i avsnitt 5.1.1 Tematisk innehållsanalys).

Efter att den initiala närläsningen hade gjorts var det dags att börja reducera materialet. Det första som gjordes i den processen var att sortera bort de utgåvor som inte kunde anses innehålla relevant innehåll. Detta gjordes dels genom en snabb genomläsning av utgåvorna, dels genom att söka fram de inlägg som hade relevanta ordval. Jag valde att ha ett ganska brett perspektiv på ordvalen då det finns många olika ord som används i de sammanhang som berör personer med funktionsnedsättningar. Den första sökningen gjordes på ordet ”funktions” för att hitta de inlägg där något utav ”funktions-orden” fanns närvarande. Även en sökning på ”funk” gjordes för att även hitta de ord som var uppdelade med av bindestreck, vilka kunde ha missats vid en generell ”funktions”-sökning. En liten anteckning gjordes på utgåvans första eller andra sida för att markera att det fanns innehåll som kunde ses som relevant.

De 50 initiala utgåvorna sorterades in i två kategorier; de som hade potentiellt intressant innehåll och de som inte hade det. Det resulterade i 30 utgåvor med innehåll som potentiellt skulle kunna vara av relevans för den här studien; 17 från Biblioteksbladet (BBL) och 13 från Bibliotek i Samhället (BIS). Det ska även tilläggas att sökningar på ”målgrupp(er)” och ”prioriterad(e) grupp(er)” gjordes i hopp om att få en större bredd utav inlägg. Det kom upp en hel del inlägg som potentiellt skulle ha kunnat vara relevanta. Dock fanns det ett problem med dessa inlägg. De var väldigt ofta generellt skrivna och det gick inte med säkerhet att säga att inläggen handlade om personer med funktionsnedsättningar. För att inte ge sig in i en alltför stor gissningslek och övertolkning av materialet valdes dessa inlägg bort i denna studie.

Nästa steg blev att gå igenom de 30 utgåvorna och sammanställa de olika inläggen som förekom, då det i flera av utgåvorna förekom mer än ett inlägg. En ny närläsning gjordes och 41 inlägg identifierades som att de innehöll ett eller flera funktions-ord. För att kunna hålla ordning på alla de inlägg som hittats i tidskrifterna sammanställdes en lista över dessa inlägg (se bilaga A). Varje post i den listan gav ett referensnummer (från 1 till 41). Tanken är att referensnumret skall kunna användas senare i resultatet och analysen när det skall hänvisas till olika inlägg från tidskrifterna. Genom att skapa en separat lista över de relevanta inläggen underlättar det sökningen av referenserna då de inte är uppblandade med övrig litteratur som använts i den här uppsatsen.

För att kunna bli förtrogen med materialet blev det åter igen till att läsa igenom de inlägg som vid första sorteringen markerats som relevanta. Inläggen lästes om och om igen och för varje omgång så markerades ord som kunde ses som relevanta att hålla koll på. För att hålla koll på ordens förekomst markerades alla ”funktions-orden” med grönt. Dock har jag valt att inte ta med de titlar på böcker eller rapporter som det refereras till, så vida de inte nämns direkt i texten som närläses. När ett inlägg med ett ”funktions-ord” hittats gjordes en närläsning utav inlägget och orden och ”tillgänglighet”, ”inkludera/inkludering” och ”lika villkor” markerades med olika färger för att indikera på att det inlägget mer eller mindre aktivt knyter an till inkludering, tillgänglighet och/eller lika villkor när det kommer till personer med funktionsnedsättning. Detta kan även ses som en initial och fokuserad sortering för att hitta det som kan tyckas vara relevant. Det handlar just om att markera ord och göra anteckningar om vad som upplevs som intressant. Alla förekomster skrevs in i en tabell i Excel. Här kunde det utronas att av de 41 inläggen var det 18 av dem som saknade relevans för studien. Med det menas att de har med ett eller flera funktions-ord men att inlägget inte alls har något att göra med personer med funktionsnedsättningar. Detta kommer förklaras närmare senare i uppsatsen.

Även om dessa sammanställningar är något ”städade” behövdes mer selektiv och fokuserad sortering och sammanställning göras. Om inte annat för att lättare kunna utläsas vad som har hittats i materialet för att sedan kunna analysera dessa

fynd. Utifrån de material som bearbetats i uppsatsens bakgrund, i litteraturöversikten och i det empiriska materialet hade vissa teman framkommit. Det är nu som den omgjorda van Dijk teorin om kategoriskt ramverk ordentligt kommer in. Vid denna närläsning undersöktes materialet efter de kategorier som ställts upp i teorin:

- a) identifiering
- b) tilldelade egenskaper
- c) tillgänglighet och inkludering
- d) sammanhang
- e) samhällsställning

Denna närläsning, som innebar att varje inlägg lästes om (ibland flera gånger) och sedan sammanfattades, gav en tydligare inblick i olika teman som framkom i texterna samt att det kunde tydligare noteras huruvida den primära närläsningen fortfarande var relevanta i förhållande till vad och hur inläggen faktiskt skrev om personer med funktionsnedsättningar. Totalt sett har sex större teman identifierats utifrån frågeställningen, bakgrundsmaterialet, teorin samt i det empiriska materialet. De teman som har identifierats, både deduktivt och induktivt, är:

- Funktions-ord
- Normbrytande funktionsförmåga/behov
- Tillgänglighet
- Inkludering
- Sammanhang
- Lika villkor

Alla teman och fynd i materialet loggades i olika delar av ett Excel-dokument för att sen sammanställas i tre bilagor, en som är textbaserad och två som är mer visuella (se bilaga B, C & D). Bilagorna underlättar analysen, hjälper till att se mönster samt att det, till vis del, tar bort allt för mycket text som skulle riskera att hamna under bilagorna.

6 Resultat och analys

För att studien ska kunna stå sig i ett större forskningsområde behövs det en argumentation kring materialet. För att kunna formulera ett gott självständigt arbete, menar Rennstam & Wästerfors (2015), att forskaren ska kunna föra en argumentation kring sitt empiriska material, sin teori, sina resultat och analyser. Här är det av vikt att kunna luta sig mot tidigare studier och teorier och bygga sin argumentation kring dessa, både när det finns aspekter som sammanfaller och när aspekter skiljer sig åt.

Innan resultatet av bearbetningen och analysen presenteras ges här en kort genomgång för det kategoriska ramverket, efter van Dijks förlaga, ser ut och vad de olika delarna representerar:

- a) identifiering
- b) tilldelade egenskaper
- c) tillgänglighet och inkludering
- d) sammanhang
- e) samhällsställning

Kategori (a) innebär en slags identifiering. Hur används funktions-ord för att beskriva denna användargrupp? Den här studiens kategori (b) tilldelade egenskaper innebär vilka egenskaper som tillskrivs denna användargrupp. Den kategori som har fått benämningen (c) tillgänglighet och inkludering handlar om att se hur inkludering och tillgänglighet kommer till uttryck. Kategori (d) sammanhang har att göra med i vilka sammanhang som användargruppen synliggörs. Den sista kategorin är (e) samhällsställning som handlar om rättigheter, rättvisa och ekonomiska aspekter. Det skall tilläggas att många utav dessa kategorier går in i varandra och teman kan komma att överlappa. För att försöka hålla det någorlunda strukturerat kommer kategorierna, utifrån van Dijks ramverk, att presenteras var för sig men med åtanke att teman kan komma att överlappa och upprepas.

Ytterligare ett tillägg behövs innan presentationen av resultaten och analysen drar i gång och det är att vissa ordval som är kopplade till mer kvantitativa studier kommer att användas. Inte för att på något vis försöka generalisera resultaten utan mer för att lyfta fram de teman och ordval som är mest framträdande (Bryman, 2018, Alvehus, 2019). Alla citat avslutas med ett nummer inom parentes, vilket indikerar det referensnummer som det citerade inlägget har fått i bilaga A.

6.1 Identifiering

Benämningen ”personer med funktionsnedsättning” är den benämningen som används i de olika styrdokumenterna som ligger till grunden för bibliotekens arbete. Detta ordval återspeglas i mångt och mycket genom de olika inläggen i denna undersökning.

Utifrån det studerade materialet kan det urskiljas ett tydligt tema när det kommer till hur tidskrifterna omnämner denna användargrupp. I det temat benämns det som en person med funktionsnedsättning, en person med synnedsättning och så vidare. I detta tema är personen den viktiga komponenten, den är en person inte en funktionsnedsättning.

I stort handlar bra biblioteksverksamhet om att skapa förutsättningar för så god tillgänglighet som möjligt för *alla* men med särskild fokus på prioriterade grupper som personer med funktionsnedsättning [...] (38)

MTM räknar idag med att de grupper som behöver tillgängliga medier utgör hela 6 % av Sveriges befolkning. Detta inkluderar personer med synnedsättning [...] (23)

Ett annat tema är tvärtemot det föregående, här sätts det normbrytande i fokus, till exempel en blind person.

På så sätt skapar man förutsättningar för alla att ta del av innehållet på samma villkor. Till exempel kan svartskrift inte läsas av en blind person och uppfyller inte kravet eftersom innehållet endast kan tillgodogöras med ögonen. (34)

Denna typ av inlägg hör dock till ovanligheten bland de studerade inläggen. I några inlägg förekommer identifieringar utan någon direkt koppling till person. Ett sådant exempel hittas bland annat från inläggen där det står:

Vi tycker att biblioteken ska vara till för alla, oavsett bakgrund, läsvana och funktionsvariationer. (3)

Det gäller inte att bara skaffa läsning på alla relevanta språk, utan att medvetet bygga bestånd som motsvarar behov i olika skeden av livet, för barn, nyanlända, studerande, äldre, funktionshindrade m.fl. (24)

Det finns även inlägg där det förekommer mer specifika identifieringar, där funktions-ordet kopplas samman med en specifik användargrupp. Ett sådant exempel är inlägget där det skrivs om personer med åldersrelaterad funktionsnedsättning.

Sätters bibliotek har fått 900 000 kronor från Stärkta bibliotek för att satsa mer på seniorer, särskilt seniorer med åldersrelaterad funktionsnedsättning. (5)

Ett annat exempel är ett inlägg där det skrivs om universitets- och högskolestudenter med funktionsnedsättningar.

Studenter med funktionsnedsättningar är en grupp som blir mer och mer synlig, och som har ökat under senare år [...] (4)

Ytterligare en typ identifiering kan hittas i inläggen och då rör det sig om specificering av funktionsnedsättningen, men där personen fortfarande är placerad

först i ordsekvensen. Det synliggörs bland annat i inlägg där det skrivs om personer med kognitiva funktionsnedsättningar.

Kulturrådet hoppas också på fler ansökningar avseende tillgänglighet för personer med kognitiva funktionsnedsättningar. (19)

Eller i ett inlägg där det skrivs om personer med synnedsättning.

MTM räknar idag med att de grupper som behöver tillgängliga medier utgör hela 6 % av Sveriges befolkning. Detta inkluderar personer med synnedsättning, dyslexi, rörelsehinder och andra typer av funktionsnedsättningar som gör det svårt att ta del av en tryckt text. (23)

När det kommer till valet av funktions-ord använder sig BBL av ordvalen funktionsnedsättning, funktionsvariation och funktionshinder inklusive olika grammatiska böjningar utav de ordvalen. Ett exempel på detta är i ett inlägg där de olika politiska partierna har fått berätta hur de ser på frågan om att bibliotek ska vara till för alla, där samtliga ordval finns representerade:

Centerpartiet: [...] Både lokaler och information ska fungera även för personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Vänsterpartiet: Vi tycker att biblioteken ska vara till för alla, oavsett bakgrund, läsvana och funktionsvariationer.

[...]

Kristdemokraterna: Det betyder att alla ska ha möjlighet och tillgång till läsning och den kultur som bibliotek kan erbjuda. Det kan särskilt gälla ekonomiskt och socialt utsatta grupper men också äldre, funktionshindrade och människor som bor på landsbygden. (3)

BIS använder sig också av dessa ordval. Dessutom tillkommer ytterligare två sätt att identifiera denna användargrupp. Det ena ordvalet framkommer i ett inlägg som handlar om digital delaktighet och ordet funktionsförmåga används:

Vidare konstaterade PTS att bibliotekens verksamhet inom området inte heller var likvärdig samt att personalen inte hade den kompetens som krävdes för att möta alla behov, som i många fall var kopplade till personers nedsatta funktionsförmåga. (40)

Denna identifiering kan även kopplas till nästkommande kategori (6.2 Tilldelade egenskaper). Det andra ordvalet som framkom är funktionsnorm och kommer till uttryck på följande vis:

Sebbe skriver om det som hen kallar ”en konflikt med sin egen funktionsnedsättning”. ”Jag är annorlunda på ett unikt sätt”, skriver hen. ”Men ibland har jag stört mig på att jag inte är

’normal’.” Hen skriver vidare om att insikten att en intellektuell funktionsnedsättning och autism kan vara en superstyrka har gjort det lättare att hantera funktionsnormen. Det handlar inte om att vara sämre, det handlar bara om att vara annorlunda än alla ”normalstörda”. (33)

Detta inlägg kan ses som en gråzon men är ändå värd att ta upp. Den beskriver inte direkt hur man identifierar den här användargruppen men den kan väcka tankar om att de som befinner sig i den här användargruppen är personer som på ett eller annat sätt befinner sig utanför den etablerade funktionsnormen.

För att knyta ihop den här delen med socialkonstruktionismen och det som Hansson (2011) och Winther Jørgensen & Phillips (2000) skriver om att vår sociala verklighet är konstruerad och att språket är det som hjälper oss att konstruera vår verklighet kan det argumenteras för att det sätt som bibliotekstidskrifterna identifierar denna användargrupp på är vanligtvis ”person/personer med funktionsnedsättning”. I vissa fall kan det även användas förtydliganden om det riktas till en specifik användargrupp, till exempel ”studenter med funktionsnedsättning”, eller om det är en specifik funktionsnedsättning som lyfts fram, till exempel synnedsättning. Oavsett vilket sätt som används så sätts, i regel, personen i fokus när det kommer till ordvalen, inte själva funktionsnedsättningen. Även ett melanting existerar där funktions-ordet nämns utan att ha en koppling till person vilket skulle kunna tolkas som ett neutralt sätt att använda sig utav funktionsorden. En del av de ordval som har kommit fram under denna identifierings-del kan även tänkas applicerbara på nästa del, de tilldelade egenskaperna.

Hur skulle den bild som bibliotekstidskrifterna konstruerar kunna påverka bibliotekspersonalen och deras syn på personer med funktionsnedsättning? Genom att presenteras med ett perspektiv som indikerar på att personen är det som är det viktiga kan det ses som att det är personen vi ska bemöta, inte dennes funktionsnedsättning. Detta går lite hand i hand med det som står i bibliotekslagen om att utifrån användarens ”olika behov och förutsättningar” (SFS 2013:801, §4) ge de stöd och bemötande. Å andra sidan kan det finnas tillfällen då funktionsnedsättningen behöver komma i fokus för att det ska kunna skapa rätt sorts förutsättningar och detta perspektiv kommer analyseras djupare i nästkommande avsnitt (6.2 Tilldelade egenskaper).

Genom att använda förstärkande ord som är kopplade till en specifik användare inom användargruppen personer med funktionsnedsättningar (till exempel barn, studenter eller äldre) kan det ses som ett sätt att lyfta fram olika specifika användare. Detta sätt att formulera sig skulle kunna vara ett stöd för bibliotekspersonal när de behöver belysa att de till exempel har jobbat med riktade insatser för en specifik grupp av användare. Det samma gäller om det inom biblioteket finns ett behov att bemöta en viss typ av funktionsnedsättning.

Att begreppet ”personer med funktionsnedsättning” gör sig gällande som ett mer eller mindre vedertaget begrepp genom formuleringarna både i styrdokument

och i de studerade inlägg skulle det kunna vara ett stöd för bibliotekspersonalen både när det kommer till att prata om personer med funktionsnedsättningar och hur de kan prata om denna användargrupp. Finns det ett vedertaget begrepp att använda borde det leda till en minskad risk för att man undviker att samtala om denna användargrupp (jmf. Melin & Parkvall, 2016). Sen huruvida man använder sig utav andra varianter, till exempel, ”personer med funktionsvariationer” eller ”personer med funktionshinder” kan ha varierande betydelse, allt beroende på vad både användaren och mottagaren kopplar till de ordvalen. De skulle kunna ses som möjligheter till att vara mer flexibel i sitt språkval när det kommer till arbetet för och med personer med funktionsnedsättningar. Detta kräver dock en förståelse och en ödmjukhet från bibliotekspersonalens sida att alla ordval kanske inte fungerar för alla. Men om det finns en tillit och ett förtroende för bibliotekens vilja att tillmötesgå sina användare borde samtidigt de personer som av en eller annan anledning hamnar under begreppet ”personer med funktionsnedsättning” även kunna bidra med sina åsikter och perspektiv på vilka ordval som kan vara lämpliga i vissa sammanhang. Dock skulle begreppet ”funktionshinder” kunna tolkas djupare. Om man utgår från den sociala modellen för funktionshinder och att det, enligt bland andra Goering (2015), innebär att det finns fysiska eller sociala hinder i omgivningen som gör att personer med funktionsnedsättningar inte kan delta på samma sätt som andra. Vid användandet av begreppet ”funktionshinder” skulle då kunna innebära att det finns något i den aktuella miljön, i det här fallet biblioteket och dess personal som inte fungerar adekvat för den här användargruppen. Det skulle innebära att, genom att använda det ordvalet, belyser ett potentiellt problem som behöver diskuteras och korrigeras (jmf. med Bergström & Boréus, 2018). Så beroende på kontexten kan valet av funktions-ord ha betydelse och en potentiell påverkan på bibliotekens personal.

6.2 Tilldelade egenskaper

Hand i hand med föregående kategori kommer nu frågan om hur inläggen beskriver de egenskaper som kan finnas hos personer med funktionsnedsättningar. Listan över olika tilldelade egenskaper är rätt så omfattande. Det kan argumenteras för att vissa av dessa skulle kunna ”klumpas ihop” och skapa gemensamma teman. Detta har dock inte gjorts utifrån det som nämndes i artikeln av Hyder & Tissot (2013) och Pionke (2022): att även om en person ”klassificeras” som att den till exempel har en synnedsättning så kan det te sig väldigt olika beroende på vilken typ av synnedsättning som personen har. Därför har den här undersökningen låtit alla tilldelade egenskaper fått stå för sig själva.

De studerade inläggen rör sig, totalt sett, över ett brett spektrum och inläggen fångar upp användare med olika tilldelade egenskaper. Studeras omfattningen närmare syns dock att normbrytande funktionsförmågor kopplade till syn och dyslexi dominerar förekomsten. Anledningen till detta är att många utav inläggen från BIS handlar om MTM (Myndigheten för tillgängliga medier) vars

främsta målgrupper är personer med dyslexi samt personer med synnedsättningar.

MTM räknar idag med att de grupper som behöver tillgängliga medier utgör hela 6 % av Sveriges befolkning. Detta inkluderar personer med synnedsättning, dyslexi, rörelsehinder och andra typer av funktionsnedsättningar som gör det svårt att ta del av en tryckt text. (23)

Ett annat inlägg handlar om hur flytten av MTM från Stockholm till Malmö inte var ett bra beslut för de som använder MTM:s tjänster:

Det var inte ett bra beslut för verksamhet eller våra målgrupper – de grupper av personer med funktionsnedsättning, huvudsakligen blinda och dyslektiker – för vilka MTM:s litteratur och tidningar var ett viktigt, för att inte säga grundläggande, stöd för att kunna fungera i samhället på jämlika villkor som alla andra. (40)

BBL har några inlägg som är med och breddar spektrumet ytterligare. Bland dessa inlägg återfinns bland annat ett inlägg som nämndes i föregående avsnitt; det om studenter med funktionsnedsättningar:

Bland de vanligare funktionsnedsättningarna finns dyslexi, olika neuropsykiatriska variationer, och syn- och hörselnedsättningar. (4)

Här har författaren till inlägget dessutom använt ordvalet ”bland de vanligaste funktionsnedsättningarna” vilket skulle kunna ses som en indikation på vilka funktionsnedsättningar som är av vikt att ha kunskap om.

Ett annat inlägg från BBL, där det diskuteras fördelarna med att ha MTM:s taktila bilderböcker skrivs följande:

De används i förskolan, av habiliteringen och för barn med synnedsättning. Även äldre, dementa, barn, unga och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning kan ha nytta av och tycka om dem. (13)

Här blir det ytterligare en breddning utav de egenskaper som kan återfinnas hos en person med funktionsnedsättningar.

Ett inlägg från BIS är en recension utav en bok som behandlar normkreativa metoder och har en normkritisk pedagogik för barn och deras vuxna, bland andra bibliotekarier, kommer ett intressant ordval in.

När det gäller funkis-perspektivet saknar jag också en större bredd. Jag upplever det som att funktionsnedsättning likställs med att sitta i rullstol, och saknar ett bredare funktionalitetsperspektiv som innefattar till exempel npf-diagnoser och syn- och hörselnedsättningar. (28)

Här belyser författaren att det finns tendenser till att funktionsnedsättningar marginaliseras och enbart likställs med egenskapen att sitta i rullstol. En väldigt fysisk ”egenskap” som egentligen inte är en egenskap utan mer ett synligt hjälpmedel för en bakomliggande funktionsnedsättning.

Ett av inläggen från BIS som handlar om MTM och digital kompetens och digital tillgänglighet är det inlägg som berör normbrytande funktionsförmågor ur det bredaste perspektivet. I det inlägget refereras det till en undersökning som organisationen Begripsam har gjort som handlar om hur personer med funktionsnedsättningar uppfattar sin digitalitet och i och med det nämns följande:

Deltagare i Begripsams undersökning var personer med olika funktionsnedsättningar som add, adhd, afasi, autismspektrum, bipolär, depression-ångest, dyskalkyli, dyslexi, stroke, språkstörning, synnedsättning och utvecklingsstörning. (29)

Det här är ett citat som både passar in här under kategorin ”tilldelade egenskaper” men skulle till viss del även ha kunnat fungera under kategorin ”identifiering”. Citatet hamnar dock här på grund av att det innehåller flera exempel på socialt konstruerade benämningar, för att knyta an till socialkonstruktionismen, med inneboende egenskaper som samhället kopplar till en viss typ av funktionsnedsättning.

För att återigen koppla samman de exemplen som tagits upp i den här delen med socialkonstruktionismen och det som Hansson (2011) och Winther Jørgensen & Phillips (2000) skriver om att vår sociala verklighet är konstruerad och att språket är det som hjälper oss att konstruera vår verklighet kan det hävdas för att de egenskaper som bibliotekstidskrifterna tilldelar denna användargrupp med är synnedsättningar och dyslexi, som är de mest framträdanden. Detta kan dels utläsas från de citat som har nämnts men det går även att utläsa i bilaga B. Anledningen till dessa framträdande egenskaper har redan berörts i början av detta avsnitt och kommer beröras ännu mer under diskussionsdelen av den här uppsatsen. Sammantaget finns det en bredd i de egenskaper som tas upp. Dessutom tas sådana funktionsnedsättningar som kanske inte är de första som tänks på när det pratas om personer med funktionsnedsättningar, så som stroke och ångest. Tack vare att dessa nämns i texterna skapas ett bredare perspektiv på vad som kan förstås som en funktionsnedsättning.

I ett bibliotekssammanhang kan detta tänkas ha flera påföljder och tidskrifterna har potentiellt sett en stor möjlighet att påverka bibliotekens personal i det här avseendet. Ett problem som skulle kunna uppstå om man bara synliggör, till exempel, begreppet synnedsättning är att det riskerar att marginalisera detta och inte tar i beaktande att synnedsättning kan innebära flera olika saker (jmf. Hyder & Tissot, 2013). Beroende på hur mottagaren tolkar ordet ”synnedsättning” kan det till exempel innebära att biblioteken börjar fokusera på punktskrift om personalen kopplar ”synnedsättning” till att vara blind. Då finns det en risk att biblioteken missar de personer som har en synnedsättning som, till exempel, gör

att de har svårt att läsa en liten text och därför behöver material som har stor text. Det är här det kommer tillbaka till det som togs upp i föregående avsnitt om att det ibland finns ett värde i att i ordvalen specificera och fokusera på själva funktionsnedsättningen som en identifiering i stället för att fokusera på personen.

Ett annat problem som kan uppstå i bibliotekssammanhang är att när bilden av att personer med funktionsnedsättning till stor del lägger fokus på synnedsättningar och dyslexi finns det en risk att det enbart är dessa aspekter som tas i beaktande när biblioteken ska lägga upp sina verksamheter. Precis som Bergström & Boréus (2018) lyfter så finns det en risk att när enbart vissa perspektiv belyses att andra perspektiv, antingen medvetet eller omedvetet, osynliggörs och hamnar i skymundan. Det innebär rent praktiskt att biblioteken och dess personal riskerar att fokusera på sådant som de anser vara av väsentlighet för just den här typen av funktionsnedsättningar men missar andra perspektiv.

Beroende på vilken konstruerad bild utav olika egenskaper som kan finnas hos personer med funktionsnedsättningar bidrar tidskrifterna till att skapa en förståelse för vad som räknas som funktionsnedsättning (Boréus, 2015). Eller snarare vilka egenskaper som räknas som funktionsnedsättning. De studerade inläggens texter konstruerar och lyfter fram de egenskaper som anses höra ihop med funktionsnedsättning. I likhet med det inlägg som lyfter att funktionsnedsättning likställs med att sitta i rullstol (ref. nr 28) kan överanvändningen utav egenskaperna synnedsättning och dyslexi skapa en liknande bild: att funktionsnedsättning handlar om att antingen ha en synnedsättning eller att ha dyslexi. Problemet som kan tänkas uppstå är om, till exempel, en person med en kognitiv funktionsnedsättning (till exempel adhd eller add) kommer och behöver stöd så kan det bli svårt för bibliotekspersonalen att bemöta detta om de inte har en bild av att de beteende och behov som denna typ av funktionsnedsättning kan uppvisa faktiskt är funktionsnedsättningar. Denna uppfattning stärks av det som Quirin Manwiller & Pionke (2022) skriver om att det är lätt att fasta i konstruktionen om att funktionsnedsättning och funktionshinder är något som är permanent och något som oftast är visuellt synligt.

6.3 Tillgänglighet och inkludering

I den här delen ska inlägg som handlar om tillgänglighet och inkludering synas närmare. Tillsammans synliggör BBL och BIS olika typer av tillgänglighet när det kommer till tillgänglighet av information, kommunikation, varor, produkter och tjänster i de inlägg som har studerats. En av anledningarna till detta är att många utav de studerade inläggen som återfinns hos BIS berör MTM som har som uppdrag att just skapa tillgängligt material för personer med funktionsnedsättningar.

Sedan 2014 har jag själv arbetat på MTM och kan bara konstatera att myndighetens och bibliotekens gemensamma arbete

är oundgängligt för de målgrupper som behöver tillgängliga nyheter och litteratur. [...]

Ursprungligen var personer med synnedsättning den huvudsakliga målgruppen, men med tiden växte verksamheten till att omfatta alla som behöver tillgängliga medier på grund av en funktionsnedsättning. [...]

Till dessa grupper erbjuder Myndigheten bland annat bibliotekstjänsten Legimus, genom vilken bibliotek och användare kan strömma och ladda ned talböcker och andra tillgängliga medier. (23)

För personer med funktionsnedsättning som behöver läsa text i tillgängligt format så blir samarbetet mellan biblioteken och MTM en viktig fråga. (29)

Här nämns begrepp som ”tillgängliga nyheter” och ”tillgängliga medier” men också att information ska finnas i tillgängliga format. När det kommer till tillgängliga format finns det flera inlägg som lyfter fram dessa format.

MTM ger idag ut lättläst skön- och facklitteratur genom LL-förlaget och lättlästa nyheter i tidningen 8 sidor. [...] Utöver talböcker, bibliotekstjänsten Legimus och den lättlästa utgivningen producerar och förmedlar MTM även punktskrift, taktila bilderböcker och taltidningar till sina målgrupper. (23)

Talböckernas format har ändrats i takt med den tekniska utvecklingen. Numera kan de som har behov av att läsa talböcker registrera sig som användare för egen nedladdning på sitt bibliotek. Läsaren får då via webben eller appen Legimus tillgång till hela MTM:s bestånd av talböcker. Det är också möjligt att få talböcker på en Daisy-skiva, en CD-liknande skiva, för de som inte vill eller kan använda dator, surfplatta eller smarttelefon. (37)

Här nämns bland annat talböcker, taltidningar och punktskrift och tjänsten Legimus lyfts fram flera gånger i de inlägg som handlar om MTM. Det ger nästan ett intryck av att vilja sälja in tjänsten, att den verkligen skall synliggöras.

Det inlägget som berör tillgänglighet ur ett mer fysiskt perspektiv kommer från ett BBL inlägg som berör tillgänglighet utifrån kopplingen till miljö, transport och anläggningar. Det är i en artikel om vad de olika politiska partierna lägger för betydelse kring formuleringen ”bibliotek för alla”.

[...] Biblioteken behöver också vara geografiskt tillgängliga med filialer, bokbussar eller liknande. Både lokaler och information ska fungera även för personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

[...] Det betyder att alla ska ha möjlighet och tillgång till läsning och den kultur som bibliotek kan erbjuda. Det kan särskilt

gälla ekonomiskt och socialt utsatta grupper men också äldre, funktionshindrade och människor som bor på landsbygden. (3)

Här skrivs det om den geografiska tillgängligheten, att biblioteken med hjälp av filialer, bokbussar med mera ska kunna nå ut till så många som möjligt. Oavsett vart man bor. Det här är också ett av få inlägg som tar upp perspektivet att lokalerna också måste vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar.

En annan aspekt, som gäller för både tillgänglighet och inkludering, är huruvida inläggen uttryckligen nämner orden tillgänglighet och/eller inkludering.

Av de 17 utgåvorna från BBL som har undersökts i denna studie är det enbart några få utgåvor vars studerade inlägg direkt nämner inkludering eller delaktighet utav personer med funktionsnedsättning. Av de 13 studerade utgåvorna från BIS är det åtta inlägg som uttryckligen skriver något om inkludering i samband med att inlägget nämner personer med funktionsnedsättningen. Dock är det enbart fem utgåvor med relevanta inlägg som tar upp denna aspekt. Det finns dock flera ordval i inläggen, både från BBL och BIS som kan tolkas som att det handlar om inkludering. Allting handlar om ordval och sammanhang för att det i de här fallen ska kunna tolka att ett inlägg eventuellt har med delaktighet och inkludering att göra. En sammanställning utav de inlägg som har tolkats som att de berör inkludering finns i bilaga C.

Ett sätt att se på inkludering är att använda sig av det neutrala begreppet alla. Det förekommer i flera inlägg, framför allt när bibliotekslagen citeras. Det förekommer även i andra inlägg:

Alla ska ha tillgång till bibliotek. De ska vara öppna och inkluderande och arbeta med att få fler att låna och läsa böcker men också att ta till sig information. (3)

Det ovannämnda inlägget använder begreppet alla men har även med ordet inkluderande, vilket ger lite extra tyngd bakom inlägget. Genom dessa ordval lämnas vägen öppen för att verkligen tolka in att alla ska ha tillgång till biblioteken. Samtidigt finns det andra inlägg som lyfter fram svårigheten med att skapa biblioteksverksamheter som är inkluderande gentemot alla användare. Ett sådant exempel återfinns i BIS och handlar om att om folkbiblioteken sätts på entreprenad blir det svårare att hålla koll på och följa upp verksamheten.

Biblioteksverksamhet är också svår att utvärdera flerdimensionellt i kvantitativa mått och därför blir det svårt att avläsa en verksamhets faktiska kvalitet inom viktiga områden som exempelvis inkludering av alla användare. (38)

Det finns också de inlägg som lyfter frågan om exkludering. Ett sådant inlägg är det som följer här nedan. Inlägget handlar om att biblioteken har äppelhyllor för barn med funktionsnedsättningar men att de sällan har en verksamhet som passar för dessa barn.

Drygt 40 procent av biblioteken erbjuder verksamhet särskilt riktad till gruppen och 50 procent har anpassad verksamhet så att barn med funktionshinder kan delta i den. Regelbundenheten brister också. Det vanligaste är att man erbjuder den här gruppen riktad eller anpassad verksamhet vid enstaka tillfällen eller med oregelbundna intervall. (8)

Här är ett tydligt exempel på att det fortfarande finns en form av exkludering utav, i det här fallet, barn med funktionsnedsättningar. Ett inlägg som spinner vidare på det ämnet är ett inlägg från BIS som handlar om en recension av en bok som tar upp övningar och liknande som är riktade mot barn och som är tänkt att bland annat användas i biblioteksmiljöer.

Som barnbibliotekarie på folkbibliotek hade jag hellre velat se en bok som behandlar hur vi kan arbeta med att inkludera normkreativitet i all vår verksamhet. (28)

Utifrån dessa två inlägg kan det tolkas som att det finns inkluderingsarbete gentemot barn som kan utvecklas. Att bara ha äppelhyllor är inte nog för att biblioteken faktiskt ska kunna säga att verksamheten är inkluderande gentemot barn som har funktionsnedsättningar.

Sammanfattningsvis, för att återkoppla till socialkonstruktionismen, kan det tolkas som att den bild som konstrueras när det kommer till tillgänglighet är framför allt kopplat till att biblioteken ska ha tillgång till MTM:s tjänster för att kunna anses att biblioteken har tillgång till tillgänglig information i tillgängliga format. Eller att biblioteken i alla fall ska vara materiellt tillgängliga. Den mer fysiska tillgängligheten är, utifrån de studerade inläggen, inte direkt relevant men frågan kommer att återkomma under diskussionsdelen i denna uppsats. När det gäller inkludering är det mycket av en tolkningsfråga när det kommer till huruvida inläggen behandlar detta eller inte. Däremot finns det några inlägg som lyfter frågan om exkludering, om än indirekt, samt om svårigheten kring att skapa en inkluderande verksamhet i biblioteken.

Att den konstruerade bilden av tillgänglighet mest berör vid den materiella tillgängligheten kan vara både en fördel och en nackdel, när det kommer till hur det kan ses i ett bibliotekssammanhang. Det innebär även att tidskrifternas potentiella påverkan också kan ses med fördel och nackdel. Fördelen med att den materiella tillgängligheten synliggörs, framför allt i kontexten med MTM, kan det ge en bild av att biblioteken kan komma långt i sina tillgänglighetsmål bara genom att använda sig utav de tjänster som MTM tillhandahåller. Att MTM synliggörs kan även tänkas ge en bild av att mycket av bibliotekens arbete gentemot användargruppen personer med funktionsnedsättningar förenklas genom ett samarbete med MTM. Om man även kopplar tillbaka till det som togs upp i föregående avsnitt (6.2 Tilldelade egenskaper) kan en kontenta av det hela blir att biblioteken anser ha uppnått en hög grad av tillgänglighet vid ett samarbete med MTM, då biblioteken tillgodoser ett potentiellt behov hos de personer som har de framträdande egenskaperna synnedsättning eller dyslexi.

Nackdelen till att det enbart blir den materiella tillgängligheten som konstrueras och synliggörs leder till att andra perspektiv, så som den fysiska tillgängligheten inte görs synliga. Det kan ge en bild av att det som handlar om den fysiska tillgängligheten inte är av vikt för bibliotekens personal att beblanda sig med. Genom att koppla bort bilden av fysisk tillgänglighet läggs det ansvaret någon annanstans och då troligtvis på de som bygger och utformar den fysiska miljön och där med tillgängligheten. Problemet som kan uppstå är det som Pionke (2022) lyfter fram att de tillgänglighetsanpassningar som görs när det kommer till den fysiska tillgängligheten kan utföras enligt rådande lagar och regler men att det kan uppstå marginaliseringar som gör att tillgängligheten inte blir så pass fullständig som den skulle kunna bli. Genom att synliggöra perspektivet om fysisk tillgänglighet i biblioteksmiljöer kan personalen inom biblioteken mer aktivt utvärdera sina fysiska miljöer och förhoppningsvis hittar förslag på förbättringar som ger mer hållbara lösningar för alla som använder sig utav bibliotekens fysiska miljö (Pionke, 2016).

När det kommer till inkludering kan frånvaron utav en mer nyanserad bild, om än konstruerad, orsaka bekymmer när det kommer till hur bibliotekspersonalen ska förhålla sig till inkludering när det kommer till personer med funktionsnedsättningar. Det onyanserade valet av att använda sig utav ordet alla kan på ett sätt tolkas som att så länge biblioteken tänker på att alla människor i samhället ska kunna använda sig av biblioteket och dess tjänster så är de inkluderande. Men det förutsätter att biblioteken känner sina användare och deras behov. Och då är man återigen tillbaka till hur bibliotekens personal ser på denna användargrupp och vilka behov de har. Och även om biblioteken har riktade verksamheter, som i exemplet med barnverksamheter (ref. nr 8) så kan det fortfarande bli fel. För om biblioteken i tolkningen av inkludering menar att alla ska ha tillgång till biblioteket och dess tjänster kan det bli fel om de anpassningar som görs kan tolkas som exkluderande. I fallet med Hyder & Tissot (2013) blev anpassningen att skapa en läsgrupp för personer med synnedsättningar ett sätt att ge tillträde till bibliotekens miljö och tjänster men det blev samtidigt ett exkluderande från den läsgrupp som var för personer utan funktionsnedsättningar. Däremot kan det potentiellt vara givande att ge en bild av att det är problematiskt att arbeta med inkludering i bibliotekssammanhang. Genom att synliggöra vad som kan anses som exkluderande kan bibliotekspersonal ta detta i beaktande när de arbetar med dessa frågor.

I och med att inkludering inte är ett av det mest framträdande teman i det studerade materialet kan det vara svårt att se att bibliotekstidskrifterna skulle kunna ha någon större påverkan på hur bibliotekspersonalen ser på inkludering när det kommer till personer med funktionsnedsättningar.

6.4 Sammanhang

Sammanhang i det här avsnittet har att göra med i vilka sammanhang som personer med funktionsnedsättningar synliggörs. Under det här temat har sex underkategorier kunnat urskiljas (se bilaga D). De har fått benämningarna:

- utan relevans
- funktionsnedsättning kopplat till viss användargrupp
- bibliotekens arbete
- rättigheter/rättvisa
- teknik/digitalitet
- ekonomi

Punkterna ”rättigheter/rättvisa” och ”ekonomi” kommer inte att presenteras i den här delen då de mer faller under nästa avsnitt, 6.5 Samhällsställning. För att undvika allt för många upprepningar presenteras därför dessa två sammanhangsperspektiv senare. Det skall även noteras att flera olika sammanhang kan förekomma inom ett och samma inlägg.

”Utan relevans” är den benämningen som inlägg fick när de inte alls hade något med personer med funktionsnedsättningar att göra. Ett funktions-ord kan ha nämnts i förbifarten eller för att understryka en poäng men har inget direkt mervärde i sammanhanget än så. Ett sådant exempel är texten *Önskas: Mer dialog, mindre monolog* av Cecilia Gärdén. Inlägget i det stora hela handlar om skolbiblioteken, skolbibliotekarien och de rättigheter som eleverna har och nämner funktions-ordet *funktionsvariationer* i förbifarten. Citatet kommer från en lång lista över de arbetsuppgifter som en skolbibliotekarie kan tänkas sköta.

Lektion om bilder och upphovsrätt, lästävling, projekt kring ordlösa böcker, samarbete med elever som biblioteksfixare, uppdatering av biblioteks- och IKT-plan, utklädd sagoberättare på besök, högläsning, källkritikkort som eleverna kan ha i bänken, läsraster, fyra hörn-övning om kränkande behandling på nätet, bokråd med elever, höstpromenad med samtal om allemansrätt, morgonmöte med lärare, tema Alma-pristagare, arbete med äppellådor (för elever med funktionsvariationer), föreläsning för lärarstudenter om läsfrämjande samt temaskyltning. (18)

Ett annat exempel på detta återfinns i Martin Perssons text *Samtal om bibliotek och juridik efter JO-besluten på BiS-salong* där funktions-ordet *funktionshinder* enbart förekommer när en lagtext citeras.

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder,

sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person. (RF, 1 kap., 2 §) (25)

Bägge texterna nämner ett funktions-ord men behandlar i övrigt inget som direkt har med personer med funktionsnedsättningar att göra. I fallet med inlägg nr 18 kan funktions-ordet ses som ytterligare ett ord i en lång harang av ord och på så vis tappar lite av sin betydelse. Ordet används för att förklara något annat, i det här fallet äppellådor, men ges inget större värde i sammanhanget. I fallet med inlägg nr 25 skulle det kunna argumenteras för att funktions-ordet fyller en vis funktion i och med att det tas upp i en relevant lagtext, som skulle kunna anses som väsentlig att känna till.

Temat ”funktionsnedsättning kopplat till viss användare” handlar om att de inläggen där funktions-ordet är nära kopplat till en viss typ av användarkategori, som till exempel barn eller äldre. Ett sådant exempel är inlägget *Nytt expertnätverk i föreningen* av Matilda Andréasson Gurenus som handlar om att det har startat ett nätverk för studenter med olika funktionsnedsättningar.

Nu startar ett nytt expertnätverk inom Svensk biblioteksför-
ening, med fokus på service till studenter med funktionsned-
sättningar. Samordnare för nätverket är Lenita Brodin Berg-
gren, KTH-biblioteket. Det finns flera regionala nätverk och
organisationer som driver utveckling och gör ett viktigt arbete.
Men det saknas ett nationellt nätverk med fokus på service till
universitets- och högskolestudenter med funktionsnedsätt-
ning. [...] Det görs redan så otroligt mycket bra som vi behö-
ver sprida, och blir vi ännu bättre så får vi fler studenter som
klarar sin utbildning, säger Lenita, som sedan i januari arbetar
specifikt med de här frågorna [...]. (4)

Eller Eleonor Pavlovs inlägg *Berättelser bortanför normen i Min makt* som är en recession av en bok som är skriven av hbtq-personer som har funktionsnedsättningar.

De sex författarna är hbtq-personer som bor i gruppbo-
stad eller jobbar på daglig verksamhet. Boken innehåller ett antal be-
rättelser om att vara hbtq-person och funkis. [...] Alla texter
är skrivna på lättläst språk med luftig layout, varje text är även
illustrerad av respektive författare. Boken är uppdelad i tre de-
lar som på olika sätt berör rätten att ha makt över sitt eget liv.
De personliga berättelserna synliggör tydligt det dubbla utan-
förskap det innebär att vara funkis och hbtq-person. (33)

De här två inläggen kan ses som två olika sätt att lyfta fram två olika användar-
grupper med funktionsnedsättningar; dels genom att lyfta fram studenter med
funktionsnedsättningar, dels genom att lyfta fram författare som har funktions-
nedsättningar och är hbtq-personer.

Under det tredje temat, ”bibliotekens arbete”, hittas de inlägg som på något sätt har att göra med bibliotekens arbete som kan kopplas till personer med funktionsnedsättningar. Denna kategori är bred och inläggen varierar kraftigt i dess längd och utformning. Vissa inlägg är mer diffusa i sitt ordval än andra:

Vi tycker att biblioteken ska vara till för alla, oavsett bakgrund, läsvana och funktionsvariationer. Det innebär ett stort ansvar för alla inblandade aktörer att tillgängliggöra verksamheten och också erbjuda något som passar för alla målgrupper. (3)

Ordvalet aktörer kan tolkas väldigt brett men i samband med kontexten ska det antagligen först och främst tolkas som att det syftas på den personal som direkt arbetar i verksamheten. Andra inlägg är mer tydliga med att det handlar om bibliotekens arbete gentemot personer med funktionsnedsättningar. Som det inlägg från BBL som handlar om att biblioteket vill satsa mer på seniorer.

Sätters bibliotek har fått 900 000 kronor från Stärkta bibliotek för att satsa mer på seniorer, särskilt seniorer med åldersrelaterad funktionsnedsättning. – Vi vill utveckla vår verksamhet och ta reda på vad äldre har för behov. Det här blir ett stort lärandeprojekt för att stärka deras digitala delaktighet [...]. (5)

Ett annat exempel är ett inlägg som handlar om äppelhyllor och att det är något bra som biblioteken bör satsa på.

Böcker om olika funktionsnedsättningar hos barn, både för vuxna och barn, är bra att satsa på. Det viktigaste är att hitta personer utanför biblioteket att samverka med: att bygga upp samarbeten med habilitering, syncentral, hörselpedagoger och logopedier för att ta reda på hur behoven ser ut hos er. (13)

Detta inlägg lyfter även en intressant aspekt med att biblioteken, i sitt arbete med att skapa tillgänglig litteratur för personer med funktionsnedsättningar, tar stöd från externa samarbetspartners som kanske är mer insatta i hur man på bästa sätt möter upp dessa personers behov utifrån deras funktionsnedsättningar.

Återigen finns det även de inlägg som problematiserar bibliotekens arbete när det kommer till att skapa verksamheter som fungerar för personer med funktionsnedsättningar. Ett sådant inlägg är från BBL och handlar om att den statistik som finns att tillgå inte ger tillräckligt bra underlag för att kunna utveckla verksamheten på ett bra sätt.

För mig som arbetar på bibliotek försvårar detta arbetet med att säkra jämlik och likvärdig tillgång till service och utbud. Vi saknar både underlag för att fatta goda beslut och möjlighet att följa upp de beslut vi ändå fattar. (10)

Ett annat inlägg från BIS lyfter också upp denna fråga och synliggör att de som arbetar vid biblioteken ibland saknar både kunskap och den tekniska utrustningen som krävs för att kunna bemöta personer med funktionsnedsättningar på ett adekvat sätt.

Vidare konstaterade PTS att bibliotekens verksamhet inom området inte heller var likvärdig samt att personalen inte hade den kompetens som krävdes för att möta alla behov, som i många fall var kopplade till personers nedsatta funktionsförmåga. Det är nog många som arbetar på bibliotek som känner igen sig i detta, samt att biblioteken ofta inte har de hjälpmedel som krävs för att hjälpa. (40)

Så även om det finns inlägg som på ett positivt sätt lyfter bibliotekens arbete med personer med funktionsnedsättningar finns det även de inlägg som problematiserar det hela och lyfter fram att det ibland saknas rätt förutsättningar för att kunna arbeta gentemot denna användargrupp på ett bra sätt.

Teknik och digitalitet är ett sammanhangstema som återkommer i inlägg både från BBL och BIS. Det har redan framkommit lite i de citat som hittills har presenterats. Precis som i föregående avsnitt finns det inlägg som kan tolkas som mer positiva i sitt utförande medan andra kan ses som mer problematiserade. Ett inlägg som tar upp aspekten om digital teknik kommer från BBL och handlar om ett koncept som kallas för Välfärdsbibblan.

Välfärdsbibblan. Vad är det? – Det är en del av kommunens vård- och omsorgsarbete och ett initiativ för att sprida kunskap och användning av digital teknik, med fokus på framför allt seniorer och de med en funktionsvariation. Vi har ett visningsrum där vi visar upp olika digitala hjälpmedel som kan förskrivs, men också rena konsumtionsprodukter som till exempel tv-spelskonsoler. (22)

Inlägget går ut på att visa att bibliotek inte enbart behöver handla om att låna ut böcker utan det kan skapas bibliotek vars fokus är att låna ut tekniska och digitala hjälpmedel så att fler personer kan känna sig digitalt tillgängliga och utveckla sin digitala kompetens.

Som sagt så finns det även de inlägg som synliggör de problem som kommer med att vi lever i ett digitalt samhälle. Två av dessa återfinns i BIS och belyser personer med funktionsnedsättnings situation när det kommer till digitalitet

Bland dem som har svårt att använda sig av digitala tjänster finns många personer med funktionsnedsättning. [...] det finns en stor kunskapsbrist som leder till problem med att använda smarta telefoner. [...] det finns många svenskar med funktionsnedsättning som får problem med digitala tjänster och kan behöva stöd och handledning vad gäller att använda dem. (29)

Jag förstod snart att kunskaperna i dessa frågor varierade stort. Så här i efterhand känns det oerhört naivt att jag inte förstod

att så många saknade kunskap om it och datorer, och vilket utanförskap det var och framförallt skulle komma att bli. [...] Bland dem som har svårt att använda digitala tjänster finns många personer med funktionsnedsättning [...]. (40)

Bägge dessa inlägg visar på att det finns ett problem med teknik och digitala lösningar när det kommer till personer med funktionsnedsättningar. I dagens samhälle där mycket är digitaliserat och det förväntas att användarna ska kunna använda sig utav datorer eller smarta mobiltelefoner skapas det hinder för de individer som, av olika anledningar, inte kan begagna sig av den typen av tjänster.

Det här avsnittet blev rätt omfattande och innehåller många element. Kortfattat kan det sägas att utifrån de inlägg som presenterats att temat ”bibliotekens arbete” är det mest framträdande, vilket även kan läsas i de tolkningar som gjorts i bilaga D. Inläggen är av varierande karaktär och belyser sammanhangen både hur biblioteken kan jobba framåt i vissa sammanhang men det finns även de inlägg som belyser de svårigheter som finns i olika sammanhang när det kommer till personer med funktionsnedsättningar. En gemensam nämnare för många utav sammanhangsteman är att förutsättningarna spelar en stor roll i det hela. Samtidigt är det en stor del utav inläggen som har mer svårtolkade sammanhang, de inläggen som benämns ”utan relevans”. Dessa inlägg kan tolkas och användas på flera sätt, allt beroende på vem som läser dessa texter.

När det kommer till tidskrifternas potentiella påverkan när det kommer till den här kategorin är det möjligtvis under den underkategorin som benämns som ”bibliotekens arbete” som ligger närmast att kunna ha en verklig påverkan på bibliotekens personal. Om man utgår ifrån att biblioteks personal använder bibliotekstidskrifter för att öka sin kunskap om användargruppen personer med funktionsnedsättningar (Hill, 2012; Lindberg, 2015; Pilerot, 2019 & 2022) kan det göras ett antagande om att personalen aktivt letar efter exempel på hur de kan arbeta gentemot denna användargrupp. Vid ytterligare ett steg kan det hävdas att många utav de övriga underkategorierna, med det naturliga undantaget av underkategorin ”utan relevans”, sammanfaller med underkategorin ”bibliotekens arbete”, vilket går att utläsa från bilaga D. Men om personalen i stället är ute efter mer exakt information om hur de kan arbeta med till exempel barn med funktionsnedsättningar så ger tidskrifterna väldigt lite information att gå på och kan därmed sägas ha en väldigt liten potentiell påverkan.

Samtidigt kan underkategorin ”utan relevans” ha en potentiell påverkan på bibliotekets personal. Om man utgår ifrån att biblioteks personal använder bibliotekstidskrifter för att öka sin kunskap om användargruppen personer med funktionsnedsättningar (Hill, 2012; Lindberg, 2015; Pilerot, 2019 & 2022) och börjar läsa bibliotekstidskrifter i jakt på relevanta inlägg och enbart hittar inlägg där funktionsnedsättning enbart nämns i förbifarten skulle det potentiellt kunna avstyra bibliotekspersonalen ifrån att använda bibliotekstidskrifter som källa för att hitta information om personer med funktionsnedsättning. Detta hänger lite

samman med det som Graves & German (2018) och Brunskill (2020) tar upp att om den tillhandahållna informationen upplevs som otillräcklig förlorar den lite av sin relevans.

6.5 Samhällsställning

Detta avsnitt handlar om hur personer med funktionsnedsättning samhällsställning kan tolkas. Bland annat ska de två teman som inte togs upp i föregående avsnitt behandlas. Det är temat rättigheter och rättvisa behandlar just de inlägg som på ett eller annat sätt berör de rättigheter som personer med funktionsnedsättningar har eller berör orättvisor eller rättvisa gentemot personer med funktionsnedsättningar. Det är även temat som berör ekonomiska aspekter och sammanhang när det kommer till personer med funktionsnedsättningar. Inom detta avsnitt skall även perspektivet lika villkor presenteras.

Ett inlägg från BBL rör vid både rättviseaspekten och ekonomiaspekten. Återigen är det inlägget där de olika politiska partierna svarar på frågan ”Vad betyder det för er att biblioteken ska vara till för alla?”:

Moderaterna: Att biblioteken ska vara till för alla är såväl en rättvisefråga som en demokratifråga. Det kan till exempel handla om att verksamheten anpassas för att möta den enskildes behov och förutsättningar. Det kan också handla om att nå nya grupper.

[...]

Kristdemokraterna: Det betyder att alla ska ha möjlighet och tillgång till läsning och den kultur som bibliotek kan erbjuda. Det kan särskilt gälla ekonomiskt och socialt utsatta grupper men också äldre, funktionshindrade och människor som bor på landsbygden. (3)

Moderaternas svar indikerar tydligt att biblioteken ska vara tillgängliga för alla och att det är en fråga om rättvisa och Kristdemokraternas svar utvidgar det hela till att även de som är ekonomiskt utsatta ska ha möjlighet att åtnjuta den service som biblioteken tillhandahåller. Begreppet ”utsatt” dyker upp i ett annat inlägg. Den här gången från BIS och belyser hur personer med funktionsnedsättningars situation kan vara problematiskt.

Personer med funktionsnedsättning kan vara dubbelt utsatta. Det handlar inte bara om att digitala tjänster måste vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning utan att de måste ha råd med utrustningen. (32)

Det handlar om att personer med funktionsnedsättningar kan ha det extra kämpigt med att få sina rättsliga behov tillgodosedda. Precis som inlägget uttrycker det så gäller det att de digitala tjänsterna måste vara tillgängliga, alltså kunna användas av personer med funktionsnedsättningar, men de måste även vara ekonomiskt tillgängliga så att personer med funktionsnedsättningar har råd med

dessa. Detta problematiseras ytterligare i ett annat inlägg från BIS där författaren lyfter fram att kommersiella ljudböcker och e-böcker håller på att försvinna från biblioteken för att hamna hos betaltjänster.

Idag ser vi hur de kommersiella ljud- och e-böcker håller på att försvinna från biblioteken och låsas in i kommersiella prenumerationstjänster som inte alla kommer ha möjlighet att abonnera på. Det finns ett klassperspektiv här. [...] vi [ska] inte heller glömma att personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland de som drabbas av fattigdom. Det kan helt enkelt bli så att många personer får sämre tillgång till litteratur på grund av sin ekonomiska situation. (29)

Ett annat inlägg som delvis bygger vidare på detta är ett inlägg som handlar om debatten kring ljudbokens existens och huruvida en person kan sägas vara en läsare eller inte om denne lyssnar på ljudböcker. Inläggets författare menar att det saknas ett funktionsrättsperspektiv på den debatten och att läsning kan ske på flera sätt.

Att kunna ta del av information är en demokratisk rättighet, och därför borde vi uppmuntra olika sorters läsning. De flesta av oss kan – och kommer i större delen av våra liv att kunna – läsa svartskrift, men det är inte det bästa sättet att läsa för alla människor. Det alternativ som är bäst för dig är inte nödvändigtvis bäst för alla. Idag finns många alternativ och det bästa sättet att läsa måste rimligtvis vara det som gör att du bäst kan tillgodogöra dig texten på. (37)

Detta inlägg kan tolka som att det knyter an till både tillgänglighet och den rättighet som det är att kunna ta del utav den information som finns i samhället.

När det kommer till den sista delen som handlar om lika villkor är det en del tolkande som kommer till. Det första resultatet av begreppet ”lika villkor” gav i princip inga utslag när inläggen lästes igenom. Här blev det i stället att söka efter närliggande begrepp som ”samma möjlighet”, ”lika möjlighet”, ”jämlika villkor” och så vidare. För att få fram data på detta tema från materialet blev det nödvändigt med närläsning och resultatet, väldigt kortfattat, är att dessa begrepp nämns ytterst sällan men det finns antydningar till dessa mer implicit i inläggen. En sammanställning utav de tolkningarna finns i bilaga C. De flesta av de inläggen har redan presenterats mer eller mindre utförligt i tidigare avsnitt, framför allt i avsnittet om tillgänglighet och inkludering där begreppet lika villkor även skulle kunna tolkas in.

De inlägg som uttryckligen berör lika villkor är framför allt två inlägg från BIS. Det ena (37) handlar om att talböcker ska kunna släppas samtidigt som tryckta böcker och det andra inlägget (20) handlar om att flytten av MTM från Stockholm till Malmö påverkade MTM:s målgrupper.

Det är MTM:s ambition att böckerna som väljs ut för produktion som talbok ska finnas tillgängliga i det formatet samtidigt

eller så snart som möjligt efter det att de släpps som svartskrift. Detta för att läsning ska kunna ske på jämlika villkor och talboks läsare ska kunna delta exempelvis i kulturdebatten kring fikabordet på jobbet eller med kompisarna. (37)

Det var inte ett bra beslut för verksamhet eller våra målgrupper – de grupper av personer med funktionsnedsättning, huvudsakligen blinda och dyslektiker – för vilka MTM:s litteratur och tidningar var ett viktigt, för att inte säga grundläggande, stöd för att kunna fungera i samhället på jämlika villkor som alla andra. (20)

Bägge inläggen lyfter perspektivet om att personer med funktionsnedsättningar som har ett behov av MTM:s tjänster behöver dessa för att kunna vara en del utav samhället på jämlika villkor som de som inte har en funktionsnedsättning. Det handlar om att skapa förutsättningar till att kunna få kännas som en del utav samhället och gemenskapen, där en person med funktionsnedsättning inte ”hamnar efter” för att tillgången till tillgänglig litteratur och nyheter inte är i fas med, till exempel, den tryckta litteraturen.

Det finns ytterligare en aspekt av lika villkor som om möjligt är ännu mer tolkande än det som tidigare har presenterats. För den här delen kan det ses som nödvändigt att kombinera det kvalitativa tillvägagångssättet med kvantitativt angreppssätt för att analysen ska kännas komplett. Det innebär att aspekten om lika villkor kan ses på två sätt: dels om personer med funktionsnedsättnings lika villkor gentemot personer med ”normalt” funktionsbehov, dels hur det ser ut med aspekten lika villkor inom gruppen ”personer med funktionsnedsättning”, i enlighet med det som McRuer (2006) påvisar om att det finns hierarkier inom denna grupp. Som redan konstaterats i avsnitt 6.2 Tilldelade egenskaper, är de funktionsnedsättningar som är kopplade till syn och dyslexi de mest framträdande. Detta går även att utläsa i bilaga B. Och, som redan lyfts fram, så har mängden omnämnande av just dessa funktionsnedsättningar att göra med att flera av inläggen behandlar MTM. Det är inget fel i sig att dessa lyfts fram men problemet som kan tänkas uppstå är att i och med att dessa lyfts fram mer enträget och tydligt blir de också mer synliga än andra funktionsnedsättningar, vilket potentiellt skulle kunna leda till att det missas att uppmärksamma andra typer av funktionsnedsättningar. Vilket i sin tur leder till att det inte blir lika villkor för alla personer med funktionsnedsättningar.

Dessa perspektiv är de som är minst framträdande i det studerade materialet vilket också minskar tidskrifternas potentiella möjlighet till påverkan hos bibliotekens personal. De ekonomiska faktorerna är inget som direkt biblioteken kan påverka men genom tidskrifternas synliggörande av dessa faktorer finns det i alla fall något konkret som biblioteken kan förhålla sig till. Även om biblioteken strävar efter att det ska finnas en rättvis tillgång till litteratur (SFS 2013:801; Svenska FN-förbundet, 2023) kan inte biblioteken påverka kostanden för tjänster och utrustning. Däremot skulle den vetskap om personer med funktionsnedsättnings samhällsställning som konstrueras i bibliotekstidskrifter potentiellt kunna

påverka bibliotekens inköspolicy (jmf. Hedemark & Hedman, 2002) när det kommer till att köpa in digitala hjälpmedel som på så sätt påverkar rättvise- och ekonomiperspektiven.

Att de studerade inläggen inte nämner lika villkor eller liknande ordval i någon större utsträckning gör att tidskrifternas potentiella möjlighet att påverka biblioteken och dess personal minimaliseras. De lika villkorsaspekterna som har synliggjorts hänger nära samman med yttre förutsättningar, så som att MTM ska ha fått rätt förutsättningar att kunna upprätthålla och tillhandahålla sina tjänster (ref. nr. 20 & 37). Möjligtvis att tidskrifterna kan ha en viss påverkan när det kommer till lika villkor om vi kopplar tillbaka till det som togs upp under avsnittet 6.2 Tilldelade egenskaper och om att synliggöra alla aspekter utav det som kan ses som funktionsnedsättningar. Men för att denna typ av påverkan ska kunna göra sig gällande krävs det att bibliotekspersonalen har en bred förståelse för begreppet lika villkor och att det inte nödvändigtvis enbart gäller personer med funktionsnedsättning gentemot personer utan funktionsnedsättning utan även mellan olika typer av funktionsnedsättningar.

7 Diskussion

Av resultatet och analysen har det framkommit en hel del intressanta faktorer som kan vara av värde att diskutera lite närmare och sätt i perspektiv gentemot de övriga texter som har presenterats i denna uppsats.

Ett intressant fenomen som uppmärksammades i många utav BIS inläggen är att när de skriver om funktionsnedsättning så görs det på ett ganska kraftfullt sätt, rent retoriskt, i många utav fallen. Speciellt när det kommer till inlägg som handlar om MTM. Med största sannolikhet har det att göra med att författaren till dessa artiklar är väl insatt i MTM:s arbete och vad MTM tillför till de personer som har olika funktionsnedsättningar. När jag läste dessa inlägg upplever jag att författaren använder just ordet ”funktionsnedsättning” på ett väldigt medvetet sätt. Dels används ordet flitigt igenom texterna, det är inte bara ett ord som nämns i förbifarten men just användningen av ordvalet ”funktionsnedsättning” kan snabbt kopplas samman till olika lagtexter och regelverk som använder samma ordval. Detta ordval skulle kunna tolkas som att det ger inläggen en viss legitimitet och betydelse då denna sammankoppling kan göras. Det är ju ett sätt att synliggöra ett begrepp som går väl i hand med det som Bergström & Boréus (2018) skriver om att genom att medvetet använda ordval så synliggörs dessa effektivt.

En hel del som framkom under studien kan kopplas samman med den artikel av Hill (2013) där hon presenterade hur funktionshinder och tillgänglighet synliggjordes i den litteratur som var riktad till disciplinen för biblioteks- och informationsvetenskap. Hill påvisade att de tekniska och digitala aspekterna var mest framträdande tillsammans med de funktionsnedsättningar som var kopplade till synen. Onekligen finns det samma tendenser även i det material som har studerat i den här studien. De tekniska och digitala aspekterna är framträdande i flera utav inläggen, så pass att det fick ett eget tema under avsnittet ”Sammanhang” (6.4). Och att funktionsnedsättningar som var kopplade till synen var nära på ett genomgående tema genom stora delar utav resultat- och analysdelen. På sätt och vis bekräftar den här studien det som Hill (2013) lyfte fram i sin studie. Dock lyfts det ingenstans i de studerade inläggen frågan om tillgänglighet på webbplatser eller internet. Detta är ett perspektiv som tas upp av både Hill (2013), Graves & German (2018) samt Brunskill (2020) tar upp detta tema. I stället ligger tillgänglighetsfokuset i inläggen på den materiella tillgängligheten; att det ska finns medier i tillgängliga format och så vidare.

I resultat och analysdelen, under rubriken Identifiering (6.1) framkommer det att användningen av de flesta funktions-orden är med uppbyggnaden av att sätta personen före funktionsnedsättning(en). Det skulle kunna kopplas vidare till det som Melin & Parkvall (2016) skriver när det kommer till att användandet utav funktions-ord riskerar att kopplas till någonting negativt. Genom att sätta personen före funktionsnedsättning(en) ges personen en större betydelse gentemot

själva funktionsnedsättningen. Liknande tankar återfinns hos Devlin & Pothier (2006) som menar att fenomenet med att sätta personen först är en reaktion på kritiken mot att använda ord som handikappad eller funktionsnedsatt person, då dessa ordval kan tolkas som att hela personen är funktionsnedsatt. Lyckligtvis återkommer inte ordet handikappad eller liknande i något utav de studerade inläggen och enbart några få inlägg har ord som funktionsnedsatt eller funktionshindrad. Det tyder på en viss medvetenhet kring hur funktions-orden kan och bör användas.

En intressant aspekt utav ”lika villkors”-perspektivet är att det finns mer än ett sätt att se på det. I *Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* (SÖ 2008:26) ställs ”lika villkor” nästan uteslutande i kontexten att personer med funktionsnedsättningar ska ha lika villkor som andra i samhället. Det är kontentan av det. Men om vi utgår från McRuers (2006) påstående att det finns hierarkier inom paraplybegreppet ”personer med funktionsnedsättningar” så kan perspektivet ”lika villkor” ställas i mellan olika typer av funktionsnedsättningar. Om man utgår från den sammanställningen utav normbrytande behov och hinder (se bilaga B) syns det ganska tydligt att funktionsnedsättningar som härrör från en normbrytande funktion på synen (synnedsättningar, synskadade och blind) följt av de funktionsnedsättningar som har med lässvårigheter att göra har en dominerande plats när det kommer till synliggörandet utav olika funktionsnedsättningar. Här kan det argumenteras för att i och med att dessa funktionsnedsättningar synliggörs i större utsträckning får de också en dominans när det kommer till bibliotekspersonalens användarsyn utav personer med funktionsnedsättning. Resultatet kan bli att personalen då väljer att försöka tillgodogöra sig de krav för lika villkor, som finns stipulerade i olika styrdokument, för just de här grupperna av personer med funktionsnedsättningar som har blivit mest synliggjord i bibliotekstidskrifterna. Detta fenomen blir om möjligtvis ännu mer penibelt om det kopplas ihop med det faktum att konventionen för personer med funktionsnedsättningar påpekar att det finns en mångfald hos personer med funktionsnedsättningar och att konventionsstaterna måste ta dessa i beaktande (SÖ 2008:26, s. 3) samt att FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna påtalar att det inte får förekomma någon åtskillnad mellan människor (Svenska FN-förbundet, 2023).

I och med att jag satte tidsspannet med viss kunskap om Kulturrådets satsning Stärkta bibliotek (Statens kulturråd, 2021) i bakhuvudet fanns det en förhoppning om att det skulle förekomma fler inlägg som berörde bibliotekens arbete för personer med funktionsnedsättningar. Men så var det inte. Det kan naturligtvis bero på att många av dessa satsningar antagligen fortfarande är pågående eller utvärderas vilket också gör det svårt att lyfta denna aspekt på ett adekvat sätt. Förhoppningsvis kan det komma mer av denna vara längre fram i bibliotekstidskrifternas utgåvor.

Inget inlägg i någon utav tidskrifterna tar upp frågan om huruvida biblioteken är tillgängliga ur ett kognitivt eller sensoriskt perspektiv, trots att detta poängteras

i bland annat konventionen för personer med funktionsnedsättning (SÖ 2008:26). BBL nämner lite snabbt i en artikel om ”informationens tillgänglighet” vilket skulle kunna tolkas som att det härrör till frågan om kognitiv tillgänglighet men det diskuteras inte närmare än så, vilket kan ses som lite förvånade. Men precis som nämnts här ovan kan det ha att göra med att omnämmandet utav just kognitiva funktionsnedsättningar var i inlägg som rörde ansökningar till Stärkta bibliotek och att dessa satsningar möjligtvis ännu inte har slutförts eller utvärderats i sådant pass stor utsträckning att det har plockats upp i forskningen eller utav bibliotekstidskrifterna.

Värt att notera är även att det inte togs upp mer om den ”fysiska” tillgängligheten utav bibliotek. Alltså vart de befinner sig rent geografiskt och/eller hur lokalerna är utformade. En tanke kring detta fenomen är att lokalens geografiska placering och utformning är inget som bibliotekspersonalen direkt kan påverka utan det borde vara sådana frågor som ligger mer på politiska beslut och liknande. Dessutom är den fysiska tillgängligheten i större och tydligare utsträckning lagstadgad men, för att återkoppla till Pionke (2022), är det viktigt att hålla koll på denna aspekt av tillgänglighet så att den faktiskt sker på ett inkluderande sätt och på lika villkor för personer med funktionsnedsättningar. Inte heller tillgänglighet när det kommer till kommunikation tas upp. Detta kan definitivt ses som oroväckande att hur man kommunicerar med personer med funktionsnedsättningar inte berörs i större utsträckning. Speciellt med tanke på att konventionen för personer med funktionsnedsättningar tar upp det (SÖ 2008:26, artikel 13), om än inte alltför djupgående, samt att både Graves & German (2018), Brunskill (2020) och Beyene (2018), på ett eller annat sätt, berör vikten av god kommunikation och information till personer med funktionsnedsättningar och att den inte får förbises. För om denna aspekt inte är tillgodosedd finns det en risk att de personerna med funktionsnedsättningar upplever att de inte är viktiga eller känner sig välkomna till biblioteken i och med att bibliotekets struktur inte fungerar för dem (jmf. Goering, 2015).

Lite nedslående är det att varken BIS eller BBL går djupare in på bibliotekens och bibliotekspersonalens arbete med att göra bibliotekens tillgångar och verksamheter mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar. BIS har förvisso ställningstagandet som en aktör med ett starkt rättvisepatos på denna arena och om de kan lyfta fram sådana saker som att ljudboksdebatten saknar funktionsrättsperspektiv borde de även kunna lyfta fram debatten om personer med funktionsnedsättningar synliggörande eller icke-synliggörande i så väl forskning som i de texter som riktar sig till studenter och personal inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet, precis som i fallet med Hills (2013) artikel.

BBL är relativt konsekventa i sina val av funktions-ord. De håller sig generellt till de tre funktions-orden funktionsnedsättning, funktionsvariation och funktionshinder. Det kan på ett sätt skapa en trygghet hos läsaren i och med att det är ord som känns igen och läsaren (förhoppningsvis) har lite koll på vad orden in-

nebär. Läsaren förstår vilket sammanhang de hör hemma i. Här kan det återkopplas till det som Melin & Parkvall (2016) skriver om att man inte ska vara rädd för att använda ”fel” ord om det sker på bekostnad att man inte använder orden alls och därmed inte skriver och lyfter fram olika aspekter när det kommer till personer med funktionsnedsättning. Tidigare i uppsatsen nämndes det att det fanns inlägg i tidskrifterna som nämnde ”prioriterade grupper” utan att närmare gå in på dessa. Här kan det möjligtvis finnas en risk i att om tidskrifterna och i längden bibliotekspersonalen inte är bekväm med att använda sig av funktionsorden på ett adekvat sätt att de i stället väljer att ”klumpa ihop” de ”prioriterade grupperna”, trots att dessa grupper kan ha väldigt olika behov jämfört med varandra. Risken med detta kan vara att det riskeras att hamna i ett läge där biblioteken inte på ett adekvat sätt kan planera och utveckla verksamheten om man marginaliserar in alla de olika prioriterade grupperna under en enda grupp.

Det finns med andra ord en hel del aspekter att fundera vidare på och det öppnar upp till möjligheterna för djupare forskning och bredare diskussioner än vad som får plats i denna uppsats.

8 Slutsatser

Det är nu dags att göra en ansats till att knyta ihop den här studien och visa, kortfattat, vad som har hittats i materialet. Det kommer att göras genom att besvara de forskningsfrågor som ställdes upp i början utav uppsatsen. Även några utav studiens styrkor och svagheter kommer att beröras för att sedan avslutas med förslag på forskning som skulle kunna vara intressant i det här sammanhanget.

8.1 Besvarande av studiens forskningsfrågor

- Hur skrivs det om personer med funktionsnedsättning i texter som riktas till personal inom biblioteksområdet?
- Hur beskrivs de rättsliga perspektiven kring tillgänglighet, inkludering och lika villkor när det kommer till personer med funktionsnedsättningar i dessa texter?
- Inom vilka områden skulle bibliotekstidskrifter potentiellt kunna påverka bibliotekspersonalens syn när det kommer till personer med funktionsnedsättningar?

När tidskrifterna använder sig utav funktions-orden sätt oftast personen före funktionsnedsättningen, ibland även förstärkt med ytterligare en typ av användargrupp (barn, äldre) eller med en förstärkning med en specifik funktionsnedsättning. Ytterst få inlägg benämner funktionsnedsättningen före personen, vilket förstärker den konstruerade bilden om att det är personen som skall bemötas. Även ett mellanting existerar där funktions-ordet nämns utan att ha en koppling till person, som kan ses som ett neutralt sätt att använda sig utav funktions-orden. Det mer negativa sättet att skriva, där funktionsnedsättningen sätts före personen förekommer enbart i ytterst få fall. Totalt sätt synliggörs ett brett perspektiv på olika normbrytande förmågor, eller egenskaper, hos denna användargrupp dock med ett tydligt fokus på dyslexi och funktionsnedsättningar som är kopplade till synen. De studerade inläggen skriver om personer med funktionsnedsättning i olika sammanhang där det mest framträdande kan kopplas till bibliotekens arbete med denna användargrupp men även sammanhang som kan kopplas till rättigheter och ekonomiska aspekter är också förekommande.

Tillgänglighetsaspekten berörs mest i det studerade materialet, mest tack vare BIS och deras ambition att motverka klyftor och orättvisor. Även det faktum att BIS har skribenter som har en nära relation till frågan spelar naturligtvis också in. Det avses är att en av BIS skribenter har arbetat på MTM och har därför ett stort fokus på detta i sina inlägg. Tillgänglighet kopplas till den materiella tillgängligheten, det vill säga att biblioteken ska ha tillgång till material som är tillgängligt för användning av personer med funktionsnedsättningar. Den fysiska tillgängligheten utav biblioteken berör väldigt lite och den kommunikativa tillgängligheten, det vill säga hur biblioteken och dess personal kommunicerar med

personer med funktionsnedsättningar, berörs inte alls. Dock finns det inlägg som tyder på ett visst rättvisepatos och även aspekten om lika villkor ryms härunder då det påpekas att de personer som har någon typ av funktionsnedsättning måste kunna få samma möjligheter som andra användare av biblioteken och dess tjänster.

När det kommer till bibliotekstidskrifternas potentiella påverkan på bibliotekspersonal inom olika områden är det framför allt inom de områden som rör den syn bibliotekspersonalen kan ha på personer med funktionsnedsättning, det som under resultatet och analysen faller under kategorierna ”identifiering” och ”tilldelade egenskaper”. Under dessa kategorier fanns det flera aspekter som både direkt hade potential att påverka biblioteken och dess personal men även aspekter som potentiellt kunde öppna upp för en djupare debatt kring bibliotekspersonalens syn på både användargruppen och på bibliotekets miljö. Även under kategorin ”tillgänglighet och inkludering” kan tidskrifterna ha potentiell påverkan, både positivt och negativt. Under kategorin ”sammanhang” kunde viss potentiell påverkan utronas, framför allt när det kopplades till underkategorin ”bibliotekens arbete”, framför allt om bibliotekspersonalen aktivt söker efter information som kan bidra till deras kunskaper om denna användargrupp. Den sista kategorin, ”sambandsställning” bedömdes ha väldigt lite relevans när det kom till tidskrifternas potentiella påverkan utav bibliotekens personal. Däremot är kategorin inte helt oviktig då synliggörandet av aspekterna under denna kategori i förlängningen kan ha en potentiell påverkan på bibliotekens personal.

8.2 Studiens styrkor och begränsningar

Denna studie ger förståelse för hur texter kan ses som en del utav konstruktionen av den användarsyn som personal inom biblioteksfältet kan ha på personer med funktionsnedsättningar. Genom att ha identifierat och analyserat en rad olika perspektiv kring bland annat tillgänglighet och inkludering har denna studie lyft fram hur det, utifrån texter i bibliotekssammanhang, för diskussion kring personer med funktionsnedsättningar, deras rättigheter och hur rättigheter och behov tillgodoses. Studien har även lyft fram inom vilka områden som bibliotekstidskrifter, utifrån de studerade inläggen, har potential att kunna påverka biblioteken och dess personal när det kommer till deras syn på personer med funktionsnedsättningar men även andra aspekter som rör denna användargrupp.

Studiens styrkor kan även kopplas till de tre kriterier som togs upp under metodavsnittet (se 5.1.3 Kvalitet i kvalitativ forskning). Genom uppsatsens gång har ambitionen varit att hela tiden försöka separera vad som är information från det empiriska materialet och vad som är min tolkning utav det materialet. Huruvida en annan forskare skulle kunna replikera mina tolkningar går naturligtvis att argumentera både för och emot, vilket både Tjora (2012) och Bryman (2018) lyfter fram. Jag vill ändå vidhålla att studien en god tillförlitlighet genom att vara öppen med de tolkningar som har gjorts. Detsamma skulle kunna sägas när det

kommer till kriteriet giltighet. Studien har mångt och mycket besvarat de forskningsfrågor som ställts upp och mycket av de som framkommit i studien går att koppla samman med tidigare forskning, det som Tjora (2012) kallar för kommunikativ giltighet. När det gäller kriteriet för generaliserbarhet kan det diskuteras huruvida det går att göra några generaliserbara antaganden utifrån den här studien. Studien landar mer i att belysa ett potentiellt problem än i att hitta generaliserbara teman eller teorier (Tjora, 2012). Närmast kommer kanske den kategorin som Tjora (2012) kallar för *naturalistisk generalisering* där forskaren skriver ner och redogör tillräckligt väl alla detaljer för sin studie så att de som sedan läser rapporten kan avgöra huruvida den här studiens resultat och analys är giltiga för till exempel läsarens egen studie.

En av begränsningarna med den här studien är att inte bringar ljus över hur det faktiskt ser ut i biblioteksverksamheterna när det kommer till hur bibliotekens personal ser på tillgänglighet, inkludering och lika villkor för personer med funktionsnedsättningar. Även om några av inläggen från tidskrifterna ger ett visst ljus kring dessa frågor är det inte alls samma sak som att få den informationen till sig från yrkesverksamma i biblioteken eller från personer med funktionsnedsättningar.

Det ligger naturligtvis en begränsning i att det är en tolkande studie och att de tolkningar som gjorts ligger i hur jag som forskare har tolkat ord, texter och sammanhang. Det är också en utav kritiken mot en kvalitativ, tolkande, forskning att den riskerar att färgas av forskarens syn på ämnesområdet. För att komma förbi denna begränsning hade det kanske varit aktuellt att använda sig utav en annan metod, antingen kvantitativ eller en mixad metod. Det hade dock antagligen givit andra resultat och varit en helt annan typ av studie redan från början. Enklast är kanske att se den här studien som ett sätt, av potentiellt många, på hur en forskare kan ta sig an den här typen av forskningsfrågor och material.

8.3 Förslag till fortsatt forskning

Det finns många sätt som man skulle kunna bygga vidare på den här studien och kunna bidra ännu mer till forskningsfältet. Generellt upplever jag att forskning som fokuserar på personer med funktionsnedsättning i bibliotekssammanhang är lite utav en bristvara i den svenska kontexten, vilket även påpekades under den här uppsatsens litteraturoversikt.

En mer djupgående studie hade exempelvis varit intressant att göra. Antingen genom att ha ett längre tidsspänn utav årgångar för analys eller lägga till ytterligare bibliotekstidskrifter. Då kan det antingen byggas vidare och göras en ännu mer utvidgad tematisk innehållsanalys eller så kan det göras en diskursanalys för att se om innehållet i tidskrifterna förändras över tid.

Ett annat förslag är att ta med de sökningar i materialet som aktivt valdes bort i denna studie, då de var för ospecifika. Genom att ta med sökord som ”målgrupp”

och ”prioriterad grupp” skulle man kanske kunna få en bredare och möjligtvis mer verklighetsnära bild över hur tillgänglighet och delaktighet och inkludering synliggörs i de tidskrifter som riktar sig till personal inom biblioteksområdet.

I och med att vi som studenter fick instruktioner om att inte samla in persondata från personer med funktionsnedsättningar hade det varit intressant att göra en studie utav vad användare med funktionsnedsättningar själva anser i dessa frågor. Både hur de ser på hur funktionsnedsättning framställs i de texter som riktar sig till studenter och personal inom biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet men även hur de själva upplever bibliotekens tillgänglighet, både när det kommer till mer fysisk tillgänglighet och när det kommer till tillgänglighet rörande kommunikation med bibliotekets personal och material som är tillgängligt för dessa personer. Även aspekten om bibliotekens roll i att göra personer med funktionsnedsättningar delaktiga och inkluderade i både samhället och i bibliotekens verksamheter skulle också kunna vara ett spår att forska vidare på.

9 Sammanfattning

Att ha en god relation till sina användare och försöka tillmötesgå all de behov som olika användare kan ha är ett ständigt pågående arbete för de som arbetar inom biblioteksområdet. Det innebär ett ständigt sökande efter kunskap och information som stödjer det arbetet. Men hur pass mångsidig är den information som finns att tillgå när bibliotekarierna ska till exempel bredda sin kunskap om en specifik användargrupp? Och hur kan den informationen potentiellt påverka bibliotekens personal? Trots lagar och regler är frågorna om tillgänglighet, inkludering och lika villkor ständigt aktuella. Den här studien undersöker närmare hur bibliotekstidskrifter använder sig av texter och språk när de beskriver personer med funktionsnedsättningar, med ett särskilt fokus på tillgänglighet, inkludering och lika villkor. Genom en kvalitativ tematisk innehållsanalys, med det teoretiska ramverket socialkonstruktionism och van Dijks teori om kategoriskt ramverk, har två bibliotekstidskrifter, Biblioteksbladet och BIS, undersökts i denna studie. Utifrån en femårsperiod, mellan 2018 och 2022, har inlägg valts ut, kodats och analyserats. Resultatet och analysen visar att även om tidskrifterna till viss del berör perspektiven tillgänglighet och inkludering, saknas det i många fall en djupare diskussion om begreppen och hur de kan ses ur bredare perspektiv. Slutsatserna är bland annat att tidskrifterna har en viss potential när det kommer till att påverka biblioteken och dess personal men att det finns ett behov av mer forskning på detta område samt att det behövs en större och breddare debatt om olika perspektiv när det kommer till tillgänglighet, inkludering och lika villkor. Biblioteken behöver beakta alla perspektiv när det kommer till personer med funktionsnedsättningar om biblioteken ska uppnå tillgänglighet på lika villkor.

10 Källförteckning

Alvehus, J. (2019). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. (Upplaga 2). Stockholm: Liber.

Bergström, G. & Boréus, K., (2018). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Boréus, K., & Bergström, G. (Red.). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (4 uppl., s. 17–48). Studentlitteratur.

Beyene, W. M. (2018). Digital Inclusion in Library Context: A Perspective from Users with Print Disability. *Journal of Web Librarianship*, 12(2), 121–140. <https://doi.org/10.1080/19322909.2018.1427657>

Biblioteksbladet, u.å. *Om Biblioteksbladet*. Hämtat från <https://www.biblioteksbladet.se/om-biblioteksbladet/> 2023-08-13

Boréus, K. (2015). Texter i vardag och samhälle. I Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (2. uppl., 2015). Liber.

Boréus, K. & Kohl, S. (2018). Innehållsanalys. I K. Boréus & G. Bergström (Red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (4 uppl., s. 49–89). Studentlitteratur.

Broström, M. & Jönsson, S. (2022) *Folkbibliotekets roller i samhället: En diskursanalytisk studie om folkbibliotekets roller förmedlade i dagstidningar och branschtidningar 2007–2022*. Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Brunskill, A. (2020). “Without That Detail, I’m Not Coming”: The Perspectives of Students with Disabilities on Accessibility Information Provided on Academic Library Websites. *College & Research Libraries*, 81(5), 768–. <https://doi.org/10.5860/crl.81.5.768>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3. uppl.). Stockholm: Liber.

Danermark, B., (2005) Sociologiska perspektiv på funktionshinder och handikapp. I Danermark, B. (Red.). *Sociologiska perspektiv på funktionshinder och handikapp* (2005). Studentlitteratur.

Devlin, R. & Pothier, D. (Eds.) (2006). *Critical Disability Theory: Essays in Philosophy, Politics, Policy, and Law*. UBC Press.

Dijk, T. A. van. (1984). *Prejudice in discourse an analysis of ethnic prejudice in cognition and conversation*. J. Benjamins Pub. Co.

Egidius, H. (2008). *Psykologilexikon* (4. utg.). Natur och kultur.

Engström, L. (2021). Bibliotek för alla?: En studie om tillgänglighet och delaktighet i folkbiblioteksplaner. *Nordic Journal of Library and Information Studies*, 2(2), 1–. <https://doi.org/10.7146/njlis.v2i2.127562>

Funktionsrättsguiden, (2023 15 september). *Tillgänglighet*. <https://guide.funktionsrattskonventionen.se/hur-du-anvander-konventionen/tillganglighet/>

Föreningen BiS, u.å. *Föreningen BiS – Program*. Hämtat från <https://forening-enbis.com/foreningenbis/program/> 2023-08-13.

Goering, S. (2015). Rethinking disability: the social model of disability and chronic disease, *Current reviews in musculoskeletal medicine*, 2015, Vol.8 (2), p.134-138

Graves, S. J., & German, E. (2018). Evidence of Our Values: Disability Inclusion on Library Instruction Websites. *Portal (Baltimore, Md.)*, 18(3), 559–574. <https://doi.org/10.1353/pla.2018.0033>

Grönvik, L. (2005), Funktionshinder – ett mångtydigt begrepp. I Söder, M. (Red.) *Forskning om funktionshinder: problem, utmaningar, möjligheter* (2005). Studentlitteratur.

Gustavsson Holmström. M., (2005) Den sociala modellen. I Danermark, B. (Red.). *Sociologiska perspektiv på funktionshinder och handikapp* (2005). Studentlitteratur.

Hagberg, K. (2022). *Inkluderande skolbiblioteksverksamhet En normkritisk studie av tillgänglighet och likvärdighet*. Masteruppsats inom Biblioteks- och informationsvetenskap på Högskolan i Borås. Hämtad från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1692876/FULLTEXT01.pdf> 2023-02-05

Hammersley, M. (2022). *Emergent design*. (Vols. 1-2). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781529770278>

Hansson, B. (2011). *Skapa vetande: vetenskapsteori från grunden* (1. uppl.). Studentlitteratur.

Hedemark, Å. & Hedman, J. (2002). *Vad sägs om användare? Folkbibliotekens användardiskurser i tre bibliotekstidskrifter* (2002), Magisteruppsats inom Biblioteks- och informationsvetenskap på Högskolan i Borås

Hill, H. (2013). Disability and accessibility in the library and information science literature: A content analysis. *Library & Information Science Research*, 35(2), 137–142. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2012.11.002>

Hill, R.F., (2012). Strengths and Opportunities: School Librarians Serving Students with Special Needs in Central New York State. *School library research*, 2012, Vol.15.

- Hyder E., & Tissot, C. (2013). "That's definite discrimination": practice under the umbrella of inclusion. *Disability & Society*, 28(1), 1–13. <https://doi.org/10.1080/09687599.2012.695579>
- Larsson, P-O., Högberg, H., Lundälv, J. (2016) Etik, funktionshinder och medaktörskap i media: en kvalitativ innehållsanalys, *Socialmedicinsk Tidskrift*, 93(6): 677–685
- Lindberg, L., & Grönvik, L. (2011). *Funktionshinderspolitik : en introduktion* (1. uppl.). Studentlitteratur.
- Lindberg, J. (2015). *Att bli bibliotekarie: Informationssökning och yrkesidentiteter hos B&I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier*. [Doktorsavhandling, Högskolan i Borås]
- Lindberg, L. (2016). *Forskningen som haltar: svensk forskning om funktionshinder*. [Sverige]: [Hörselskadades riksförbund]
- McRuer, R. (2006). *Crip Theory: Cultural Signs of Queerness and Disability*. New York University Press.
- Melin, L. & Parkvall, M. (2016). *Laddade ord: en bok om tankens makt över språket*. (1. uppl.) Stockholm: Morfem.
- Myndigheten för delaktighet (u.å.) *Frågor om delaktighet och tillgänglighet*. Hämtad 2023-09-15 från <https://www.mfd.se/organisation/vanliga-fragor-och-svar/fragor-om-delaktighet-och-tillganglighet/>
- Nationalencyklopedin (u.å.) Tillgänglighet. I *Nationalencyklopedin* Hämtad 2023-09-16 från <https://www-ne-se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tillg%C3%A4nglighet>
- Pilerot, O. (2019). *Arbete i regional biblioteksverksamhet*. Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.
- Pilerot, O. (2022). Monitoring, browsing and being aware – Keeping abreast and staying updated with professional information in Swedish regional libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*, 54(4), 692–702. <https://doi.org/10.1177/09610006211042925>
- Pionke, J.J., (2016). Sustainable library services for all. *Library Management*, 37(6/7), 317–325. <https://doi.org/10.1108/LM-04-2016-0030>
- Pionke, J.J. (2022) Creating accessibility in libraries: Ongoing engagement with disabled patrons and staff is key. *Library journal* (1976), 2022, Vol.147 (11), p.58-60

- Pionke, J.J. (2021). A secondary analysis of the library profession's self-reported competence and comfort in working with patrons with disabilities. *Library Management*, 42(6/7), 409–420. <https://doi.org/10.1108/LM-10-2020-0153>
- Quirin Manwiller, K., & Pionke, J. J. (2022). Understanding Disability to Support Library Workers. *Journal of Library Administration*, 62(8), 1077–1084. <https://doi.org/10.1080/01930826.2022.2127590>
- Regeringen, u.å. *Mål för funktionshinderspolitiken*. Hämtad 2023-08-09 från <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/funktionshinder/mal-for-funktionshinderspolitiken/>
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G., & Svensson, P., *Handbok i kvalitativa metoder*. (2. uppl., 2015). Stockholm: Liber.
- Schalk, S. (2017). Critical Disability Studies as Methodology. *Lateral (Island Lake)*, 6(1). <https://doi.org/10.25158/L6.1.13>
- Scott, J. (2014). Social constructionism. I *A dictionary of sociology* (Fourth edition). Oxford University Press.
- SFS 1974:152, *Regeringsformen*
- SFS 2013:801, *Bibliotekslag*
- Social constructionism, 2023-09-21. I *Wikipedia* https://en.wikipedia.org/wiki/Social_constructionism
- Statens kulturråd (2021). *Stärkta bibliotek - uppföljning av satsningen Stärkta bibliotek 2018–2020*. Stockholm: Kulturrådet.
- Sung, H.-Y., & Parboteeah, P. (2017). Diversity-related research reported in high-impact library and information science journal literature: A content analysis. *Library & Information Science Research*, 39(2), 77–84. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2017.03.002>
- Svenska Akademiens ordlista (2015). Funkofobi. I *Svenska Akademiens ordlista*. Hämtad 2023-09-16 från <https://svenska.se/saol/?sok=funkofobi&pz=1>
- Svensk biblioteks förening & Svenska Unescorådet (2014). *Bibliotekens internationella manifest*. Stockholm: Svensk biblioteks förening.
- Svenska FN-förbundet. (2023). *FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna*. Hämtad 2023-08-14 från <https://fn.se/vi-gor/vi-utbildar-och-informerar/fn-info/vad-gor-fn/fns-arbete-med-manskliga-rattigheter/den-allmanna-forklaringen-om-de-manskliga-rattigheterna/#:~:text=FN%3As%20general%3%B6rsamling%20anto>

The World Bank. (2022, 14 april). *Disability Inclusion*. Hämtad 2023-02-23 från <https://www.worldbank.org/en/topic/disability#1>

Tjora, A. (2012). *Från nyfikenhet till systematisk kunskap: kvalitativ forskning i praktiken*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

SÖ 2008:26, *Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och fakultativt protokoll till konventionen*, Utrikesdepartementet

Weinberg, D. (2014). *Contemporary Social Constructionism Key Themes*. Temple University Press.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L., (övers. Torhell, S.-E). (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur.

World Health Organization (WHO). (2023, 7: e mars). *Disability and health*. Hämtad 18 augusti, 2023, från <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>

Övriga källor

Biblioteksbladet (BBL): Samtliga utgivna nr från 2018–2022

BIS: Samtliga utgivna nr från 2018–2022

Dessa redovisas i Bilaga A.

11 Bilagor

Bilaga A Lista över inlägg från första urvalet

Med tilldelat referensnummer.

1. Persson, A., (2018) Bibliotekarien blir superhjälte, *Biblioteksbladet* 2018:1
2. Persson, A., (2018) Storm över bidragsgivningen, *Biblioteksbladet* 2018:2
3. Loman, S., (2018) Det vill politikerna, *Biblioteksbladet* 2018:4
4. Andréasson Gurenus, M., (2018) Nytt expertnätverk i föreningen, *Biblioteksbladet* 2018:5
5. Loman, S., (2018) Sätters seniorer får fixotek, *Biblioteksbladet* 2018: 6
6. Andréasson Gurenus, M., (2018) Heidi Carlsson Asplund får Hjelmqvistpriset, *Biblioteksbladet* 2018:6
7. Persson, A., (2018) Giffria visioner, *Biblioteksbladet* 2018:8
8. BBL* (2018) Äppelhyllor ja. Men anpassning?, *Biblioteksbladet* 2018:8
9. Aquilonius, J., (2018) Åtta röster om utkastet, *Biblioteksbladet* 2018:8
10. Johnson-Jones, N., (2018) ”Brister i statistiken osynliggör ojämlikhet”, *Biblioteksbladet* 2018:8
11. Johnson-Jones, N., (2019) Hur fel det kan bli – om gasljus och bräcklighet, *Biblioteksbladet* 2019:2
12. Zandi, E., (2019) Varför går du på Biblioteksdagarna 2019?, *Biblioteksbladet* 2019:3
13. U.F.** (2019) Hur startar man en äppelhylla?, *Biblioteksbladet* 2019:4
14. BBL* (2019) Bibliotek och hållbarhet tema för årets forskardag , *Biblioteksbladet* 2019:7
15. U.F.** (2019) Brev till kommunpolitiker, *Biblioteksbladet* 2019:7
16. Persson, K., (2019) Så går Närke från ord till handling, *Biblioteksbladet* 2019:8
17. Clemens, A., (2020) Partiernas visioner om 2030, *Biblioteksbladet* 2020:2
18. Gärdén, C., (2020) Önskas: Mer dialog, mindre monolog, *Biblioteksbladet* 2020:6
19. BBL* (2021) Prioritet: unga och kognitiv tillgänglighet, *Biblioteksbladet* 2021:1
20. BBL* (2021) 242, *Biblioteksbladet* 2021:2
21. Rydbeck, K., (2021) Obalans med historiska rötter, *Biblioteksbladet* 2021:3
22. Fock, C., (2021) Vilka roller finns att spela när världen ställer om?, *Biblioteksbladet* 2021:4
23. Willstedt, T., (2018) Risk för kompetensförlust vid flytt av Myndigheten för tillgängliga medier, *BIS* 2018:1
24. Atlestam, I., (2018) Strategi för ett mångspråkigt bibliotek, *BIS* 2018:1

25. Persson, M., (2018) Samtal om bibliotek och juridik efter JO-besluten på BIS-salong, *BIS* 2018:2
26. Pavlov, E., (2018) Låt barnen njuta av böcker utan pekpinar, *BIS* 2018:3
27. Persson, K., (2018) Otrygghet hinder för demokrati, *BIS* 2018:3
28. Pavlov, E., (2018) Användbart smörgåsbord av övningar men för lite fokus på det strukturella arbetet, *BIS* 2018:4
29. Willstedt, T., (2019) Kommersiella lösningar och digitala klyftor riskerar att skapa nya hinder för dem som behöver läsa text i tillgängligt format, *BIS* 2019:1
30. Billsdotter Jonsson, C., (2019) Epilog – en sorgesång över Stockholms stadsbibliotek, *BIS* 2019:2
31. Lundgren, L., (2019) Det bidde en tumme, *BIS* 2019:3
32. Willstedt, T., (2020) Digital omställning kräver digital delaktighet, *BIS* 2020:2
33. Pavlov, E., (2020) Berättelser bortanför normen i Min makt, *BIS* 2020:3
34. Willstedt, T., (2020) EU-direktivet ändrar förutsättningarna för tillgänglig läsning, *BIS* 2020:4
35. Persson, M., Willstedt, T., Lundgren, L., Berg, S., Forsell, C. & van der Tang, A. (2021) Diskussionen om biblioteksaktivism, *BIS* 2021:2
36. U.F.** (2021) Panel: arbetsmiljö och omstart efter pandemin, *BIS* 2021:2
37. Pavlov, E. & Willstedt, T., (2021) Ljudboksdebatten saknar funktionsrättsperspektiv, *BIS* 2021:3
38. Berg, S., (2021) Att inte ta ställning i frågan om folkbibliotek på entreprenad är att ta ställning, *BIS* 2021:3
39. Risberg, O., (2021) IMMS – mellan lyxkommunismen och träskon, *BIS* 2021:3
40. Willstedt, T., (2021) Krafttag krävs för att uppnå digital jämlikhet, *BIS* 2021:3
41. Rundqvist, E., (2022) Orden som gör oss till människor – vittnesmålen och berättelserna från Andrummet, *BIS* 2022:1

* = Endast *BBL* har uppgetts som författare

**= U.F. har jag satt då det saknas författare överhuvudtaget

Bilaga B Funktions-ord, normbrytande egenskaper, typ av tillgänglighet

Ref. nr.	Funktions-ord	Normbrytande egenskaper	Tillgänglighet
1	funktionsnedsätta	psykiskt funktionsnedsätta	
2	funktionsnedsättning		
3	funktionsnedsättningar, funktionsvariationer, funktionshinder		geografisk tillgänglighet, lokalens tillgänglighet, informationens tillgänglighet
4	funktionsnedsättning, funktionnedsättningar	dyslexi, neuropsykiatriska variationer, synnedsättning, hörselnedsättning	
5	funktionsnedsättning	åldersrelaterad funktionsnedsättning	
6	funktionsnedsättningar	dyslexi	
7	funktionsvariationer		anpassad verksamhet
8	funktionshinder		anpassad verksamhet, särskild verksamhet, riktad verksamhet, Äppelhylla
9	funktionsnedsättning		
10	funktionsnedsättning		
11	funktionsnedsättning		
12	funktionsvariationer		
13	funktionsnedsättning, funktionnedsättningar	synnedsättning, demens, intellektuell funktionsnedsättning	anpassade medier (barn), tecken som stöd, taktila bilderböcker, teckenspråk/tecken, Äppelhylla
14	funktionsvariation		
15	funktionsförmåga		
16	funktionsvariation		
17	funktionsnedsättning		
18	funktionsvariationer	dyslexi	bildstöd, Äppellåda, Legimus, talböcker, lokalers tillgänglighet
19	funktionsnedsättning	kognitiva funktionsnedsättningar	
20	funktionsnedsättningar	kognitiva funktionsnedsättningar	
21	funktionsvariation		
22	funktionsvariation		digitala hjälpmedel
23	funktionsnedsättning, funktionnedsättningar	synnedsättning, dyslexi, rörelsehinder	tekniska hjälpmedel, tillgängliga medier, Legimus, talböcker, lättläst, taktila böcker, taltidningar, punktskrift, tillgängliga nyheter, tillgänglig litteratur
24	funktionshindrade		lågintensiv mötesplats, lättläst

25	funktionshinder		
26	funktionsnorm		
27	funktionsvariationer		
28	funktionsnedsättning	rullstol, npf-diagnoser, synnedsättning, hörselnedsättning	talbok
29	funktionsnedsättning, funktionsnedsättningar	synnedsättning, dyslexi, rörelsehinder, lässvårigheter, synskadade, add, adhd, afasi, autismspektrum, bipolär, depression, ångest, dyskalkyli, dyslexi, stroke, språkstörning, synnedsättning utvecklingsstörning	tekniska hjälpmedel, tillgängliga medier, Legimus, talböcker, lättläst, taktila böcker, taltidningar, punktskrift, tillgängliga nyheter, tillgänglig litteratur, tillgängligt format, e-böcker, e-ljudböcker
30	funktionsvariationer		
31	funktionsnedsättning		
32	funktionsnedsättning, funktionsmaktordning	synnedsatt, hörselnedsatt, rörelsenedsatt, synskadade	tillgängliga digitala tjänster, e-böcker
33	funktionsnorm, funktionsnedsättning	intellektuell funktionsnedsättning, autism	lättläst
34	funktionsnedsättning, funktionsnedsättningar	blind	format som kan läsas med flera sinnen, talsyntes, punktskriftsdisplay, tillgängligt format, e-bok, ebokläsare
35	funktionshinder, funktionsnedsättning		tillgänglig litteratur, tekniska hjälpmedel
36	funktionsnedsatta		
37	funktionsrättsperspektiv, funktionsnedsättningar	blinda, synskadade, synnedsättning, dyslexi, intellektuell funktionsnedsättning	vidgar tillgång till litteratur, lättläst, talböcker, talsyntes, tillgängliga medier, ljudböcker, Legimus, Daisy-skiva,
38	funktionsnedsättning		
39	funktionsvariationer		
40	funktionsnedsättning, funktionshinder, funktionsförmåga	blinda, dyslektiker, blind	tillgängliga medier
41	funktionsnedsättningar		

Bilaga C Tillgänglighet, inkludering och lika villkor

Ref. nr.	Tillgänglighet *	Inkludering *	Lika villkor *
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			
26			
27			
28			
29			
30			
31			
32			
33			
34			
35			
36			
37			
38			
39			
40			
41			

Förklaring: Vit ruta indikerar förekomst och grå rutan indikerar ingen förekomst.

*= Ordet har hittats i inlägget. Antingen med direkt ordval eller indirekt med andra ordval.

Bilaga D Sammanhang

Ref. nr.	Utan relevans	Specifik användargrupp	Bibliotekens arbete	Rättigheter/rättvisa	Teknik/digitalitet	Ekonomi
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						
32						
33						
34						
35						
36						
37						
38						
39						
40						
41						

Förklaring: Vit ruta indikerar förekomst och grå rutan indikerar ingen förekomst.